
מראי מקומות למשנה תורה
ע"פ ספר המצוות

מראי מקומות למשנה תורה
ע"פ ספר המצוות

עריכה: עמוס שניאור ברדה

מהדורה ראשונה – טו אב תש"פ

להערות והארות: 368770@gmail.com

הקדמה

כשניגש הרמב"ם לחבר את ספרו "משנה תורה" החליט שלא לציין את מקורות הדינים, וכך אכן עשה. לאחר שכתב את ספרו ראה את הצורך הגדול בידיעת מקורי הדינים, והצטער על כך שלא צירף לחיבור הגדול כמין קובץ ובו מראי מקומות, וכך הוא כותב במכתבו לרבי פנחס הדיין (אגרות הרמב"ם – שילת, עמ' תמד-תמה):

"ואני אומר לך מה ארע לי עתה בדבר זה. בא אלי הדיין החסיד וקנטרס מן החיבור בידו, יש בו הלכות רוצח מספר נזיקים, והראה לי הלכה אחת, אמר לי קרא זו. קראתי אותה. אמרתי לו מה הספק יש בזו. אמר לי באי זה מקום נאמרו דברים אלו. אמרתי לו במקומן, או באלו הן הגולין או בסנהדרין בדיני הרוצח. אמר לי כבר חזרתי על הכל ולא מצאתי. אמרתי לו שמא בירושלמי. אמר לי בקשתי ולא מצאתי לא בירושלמי ולא בתוספתא. השתוממתי כמו שעה, ואמרתי לו אני זוכר שבמקום פלוני מגטין נתפרשו דברים אלו. הוצאתי גטין, ולא מצאתי. תמהתי ונבהלתי, ואמרתי היכן נאמרו דברים אלו, הנח עתה עד שאזכור מקומן. הוא יצא ואני זכרתי. שלחתי שליח והחזרתי, והראתי לו הדברים מפורשים בגמרא יבמות אגב גררא. תמה והלך.

וכן תמיד אני בצער מזה שיבוא השואל וישאל היכן נאמרו דברים אלו, פעמים אומר לו מיד במקום פלוני, ופעמים לא, חייך, לא אזכור עד שאחפש אחריהן. ועל זה אני מצטער הרבה, שאני אומר הרי אני המחבר, ויתעלם ממני מקום דבר זה, מה יעשו שאר בני אדם? ועל זה נחמתי, שלא חיברתי עם חיבור זה ענין שאומר לך, ובדעתי אם גוזר הי"ת שאעשנו אע"פ שיש בו טורח הרבה, שכל הלכה שאינה במקומה באותו ענין, אודיע מקומה. כיצד, כגון הלכות שבת מחיבורי, כל דבר שהוא בפרוש בשבת או בעירובין, איני צריך להודיע מקומו. והלכה מהלכות שבת שהיא בעבודה זרה או בפסחים או בזבחים או בכרתות, אודיע מקומה, ואומר, הלכה פלונית מפרק פלוני מן החיבור, מקומה בפרק פלוני ממסכת פלונית. ויהיה זה ספר בפני עצמו, שאי אפשר לעשות זה בגופו של חבור שאינו דרך פרוש כמו שאמרתי לך".

אך למעשה, בסופו של דבר לא יצא לפועל תוכניתו בעריכת חיבור ובו מראי מקומות, מה שגרם לרבים מהלומדים להתייגע רבות בחיפוש אחר מקורות הדינים, ואכן במרוצת השנים התפתחה פרשנות ענפה בהתחקות אחר המקורות שמהם שאב הרמב"ם את פסיקותיו.

בשנת תשד"מ בט"ו מנחם אב, עורר הרבי מליובאוויטש (מיסד תקנת לימוד הרמב"ם היומי) להוציא ספר שירכז את המראי מקומות של הספר "משנה תורה", בכך אמר הרבי משלימים את רצונו של הרמב"ם שרצה לחבר ספר מקורות לספרו, ולא יצא לפועל. הרבי הטיל בזמנו את המלאכה על חברי הכולל שע"י המזכירות, ואכן, כעבור זמן מועט במהירות גדולה הוציאו לאור את הספר "מראי מקומות לספר משנה תורה" במהדורא קמא, ולאחר מכן יצאו עוד חוברות מילואים וכנסו בספר בפני עצמו.

באותה שנה תשד"מ בש"פ אמור, ביאר הרבי את המעלה של הלומדים רמב"ם היומי במסלול ספר המצוות על הלומדים בספר משנה תורה פ"א או ג"פ. בכך שלומדי המשנה תורה חסר את המקורות שעליהם סמך הרמב"ם את ספרו, כיון שהרמב"ם לא ציין בספרו למקומות שבהם נתבארו אותם הלכות, בשונה מזה בספר המצוות הרמב"ם מציין למקורות הדינים שבהם נתבארו דיני המצוה. ואע"פ שיכולים למצוא את המקורות במפרשי הרמב"ם שטרחו ויגעו במציאת המקורות, אבל כאשר רוצים לדעת את המקור שהרמב"ם בעצמו ציין צריכים לראות זאת בספר המצוות.

ברור הדבר שבספר המצוות ההפניות לתלמוד הם באופן כללי, ולא ממצה את ההיקף הדינים הרב שקיבץ הרמב"ם במשנה תורה. כפי שכתב הרמב"ם בספר המצוות סוף מצוות עשה:

"ודע שזה שאמרתי בכל מצוה כבר נתבארו דיניה במקום פלוני, ואין כונתי בכך שאותו הפרק או אותה המסכתא כוללת את כל דיני אותה המצוה, עד שלא תעדר משם שום שאלה, אלא אני מזכיר את המקום אשר בו עיקר משפטי אותה המצוה ורוב דיניה, אף על פי שיש שאלות רבות ממשפטי אותה המצוה מפוזרות במקומות אחרים בתלמוד שלא אזכיר מקומן עתה".

ברם, חביבות יש בדבר לדעת את המקור שהרמב"ם בעצמו ציין, וגם זה צריך לימוד. בנוסף לאמור ישנה מעלה לדעת את המקורות באופן כללי, וזה ביד כל אדם לזכור זאת, כך שמי שרוצה לעבור מהלימוד במשנה תורה ללומדו במקורו הש"ס, וכן להפך מלימוד הש"ס לדעת את פסיקת הרמב"ם בזה, יוכל מיד למצוא זאת.

לפיכך עלה בדעתי להוציא קובץ שירכוז את כל אותם מקורות שהרמב"ם ציין, ע"פ סדר המצוות שמופיע בספר משנה תורה, כך שבמקביל ללימוד ה"משנה תורה" אפשר לדעת מהם המקורות שהרמב"ם סמך עליהם את ספרו, עכ"פ באופן כללי.

צורת העריכה

ברוב המצוות מציין הרמב"ם הפניה למקור שבהם מתבארים דיני המצוה. אמנם, ישנם מצוות שאין בהם פרטי דינים או מעט מזעיר של דינים, בהם בדרך כלל הרמב"ם לא מציין הפניה למקורות הדינים, וכן ישנם מצוות שהרמב"ם מאריך לדון בהם ומתוך כך מציין למקומות שבהם נתבארו הדינים, אע"פ שלא מדגיש בפרוש שבהם נתבארו דיני המצוה.

התמקדתי בעיקר בציוני המקורות שהרמב"ם כתב במפורש שבהם נתבארו דיני המצוה. ישנם מקומות שבהם היה אפשר לצמצם כפילויות, מקומות שבהם הרמב"ם חוזר על אותו מקור בכמה מצות שהם בקבוצת מצות אחת (לדוגמא בהלכות כלאים ישנם חמש מצות ובכולם ציין למסכת כלאים, למעט מצות אחת שהוסיף בה עוד מקור), אבל לחיבת הקודש השתדלתי להביא את דברי הרב כמו שהם.

לנוסח ספר המצוות השתמשתי בתרגומו של הרב קאפח, ביצעתי שיפורי לשון קלים להתאים לחיבור זה. כפשוטו, הציונים לדפי המסכת וההערות הממוסגרות אינם מלשון רבנו.

חשוב לציין, שנוסח התלמוד של הרמב"ם וסדר פרקיו שונה במקצת ממה שלפנינו, אציין כאן את השינויים הנוגעים לענייננו. במסכת סנהדרין: פרק עשירי הוא פרק חלק, ופרק אחד עשר הוא פרק אלו הן הנחנקין. במסכת מגילה: פרק שלישי הוא פרק בני העיר ופרק רביעי הוא פרק הקורא עומד. במסכת מנחות: פרק שישי הוא פרק אלו

מנחות נקמצות, פרק שביעי הוא פרק התודה, פרק שמיני הוא פרק כל קורבנות הציבור, ופרק תשיעי הוא פרק שתי מדות, ופרק עשירי הוא פרק רבי ישמעאל.

מראי מקומות למשנה תורה – ע"פ ספר המצוות

דברי הרמב"ם בספר המצוות סוף מצוות עשה:

"ודע שזה שאמרתי בכל מצוה כבר נתבארו דיניה במקום פלוני, ואין כונתי בכך שאותו הפרק או אותה המסכתא כוללת את כל דיני אותה המצוה, עד שלא תעדר משם שום שאלה, אלא אני מזכיר את המקום אשר בו עיקר משפטי אותה המצוה ורוב דיניה, אף על פי שיש שאלות רבות ממשפטי אותה המצוה מפוזרות במקומות אחרים בתלמוד שלא אזכיר מקומן עתה".

ספר המדע

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן. הלכות יסודי התורה. הלכות דעות. הלכות תלמוד תורה. הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים. הלכות תשובה.

הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצוות. שש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'. (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל את שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.

מקורות

(ו) לקדש שמו. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השביעי¹ מסנהדרין (עד, ב)" (סה"מ עשה ט). (ז) שלא לחלל את שמו. "נתבארו דיני מצוה זו בפסחים (כה, ב) ובסוף יומא (פב, א. פו, א)" (סה"מ ל"ת סג). (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק הרביעי משבועות (לה, ב)" (סה"מ ל"ת סה). (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין" (סה"מ עשה קעב).

¹ נראה שצ"ל השמיני.

הלכות דעות. יש בכללן אחת עשרה מצוות. חמש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) להדמות בדרכיו. (ב) להדבק ביודעיו. (ג) לאהוב את הרעים. (ד) לאהוב את הגרים. (ה) שלא לשנוא אחים. (ו) להוכיח. (ז) שלא להלבין פנים. (ח) שלא לענות אומללין. (ט) שלא לילך רכיל. (י) שלא לנקום. (יא) שלא לנטור.

מקורות

(ו) להוכיח. "יש למצוה זו תנאים נתבארו במקומות מפוזרים בתלמוד" (סה"מ עשה רה).

הלכות תלמוד תורה. יש בכללן שתי מצות עשה. (א) לתלמוד תורה. (ב) לכבד מלמדיה ויודעיה.

מקורות

(ב) לכבד מלמדיה ויודעיה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק ראשון מקידושין (לב, ב ואילך)" (סה"מ עשה רט).

הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת וחמישים מצוות. שתי מצות עשה, ותשע וארבעים מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) שלא לפנות אחר עבודה זרה. (ב) שלא לתור אחר הרהור הלב וראיית עינים. (ג) שלא לגדף. (ד) שלא יעבוד אותה כדרך עבודתה. (ה) שלא ישתחוה לה. (ו) שלא לעשות פסל לעצמו. (ז) שלא לעשות פסל אפילו לאחרים. (ח) שלא לעשות צורות אפילו לנואי. (ט) שלא להדיח אחרים אחריה. (י) לשרוף עיר הנידחת. (יא) שלא לבנותה. (יב) שלא ליהנות מכל ממונה. (יג) שלא להסית יחיד לעובדה. (יד) שלא לאהוב המסית. (טו) שלא לעזוב שנאתו. (טז) שלא להצילו. (יז) שלא ללמד עליו זכות. (יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה. (יט) שלא להתנבא בשמה. (כ) שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. (כא) שלא להתנבא בשקר, ואפילו בשם יי. (כב) שלא לגור מהריגת נביא שקר. (כג) שלא ליטע בשם עבודה זרה. (כד) שלא לעשות אוב.

כה) שלא לעשות ידעוני. כו) שלא להעביר למולך. כז) שלא להקים מצבה. כח) שלא להשתחוות על אבן משכית. כט) שלא ליטע אשרה. ל) לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה. לא) שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה. לב) שלא ליהנות בציפויי נְעַבְד. לג) שלא לכרות ברית לעובדי עבודה זרה. לד) שלא לחון עליהם. לה) שלא ישבו בארצנו. לו) שלא להדמות במנהגותן ובמלבושן. לז) שלא לנחש. לח) שלא לקסום. לט) שלא לעונן. מ) שלא לחבור חבר. מא) שלא לדרוש אל המתים. מב) שלא לשאול באוב. מג) שלא לשאול בידעוני. מד) שלא לכשף. מה) שלא להקיף פאת ראש. מו) שלא להשחית פאת הזקן. מז) שלא יעדה איש עדי אישה. מח) שלא תעדה אישה עדי איש. מט) שלא לכתוב קעקע. נ) שלא להתגודד. נא) שלא לעשות קורחה על מת.

מקורות

ג) שלא לגדף. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ס). ד) שלא יעבוד אותה כדרך עבודתה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ו). ה) שלא ישתחוה לה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ה). ו) שלא לעשות פסל לעצמו. ז) שלא לעשות פסל אפילו לאחרים. "נתבאר דין מצוה הזאת עם אשר לפניו במסכת עבודה זרה" (סה"מ ל"ת ג). ח) שלא לעשות צורות אפילו לנואי. "נתבארו דיני מצוה זו ואיזו צורות מותר לפתח ואיזה אסור, והאיך יהא אופן הפתוח, וזולת זה, בפרק שלישי מעודה זרה" (סה"מ ל"ת ד). ט) שלא להדיח אחרים אחריה. נתבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת טו). י) לשרוף עיר הנידחת. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (קיא, ב ואילך)" (סה"מ עשה קפו). יא) שלא לבנותה. "נתבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת כג). יב) שלא ליהנות מכל ממונה. "נתבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת כד). יג) שלא להסית יחיד לעובדה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת טז). יט) שלא להתנבא בשמה. "נתבאר דין מצוה זו באחד עשר מסנהדרין" (סה"מ ל"ת כו). כ) שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. "נתבארו דיני מצוה זו באחד עשר מסנהדרין" (סה"מ ל"ת כח). כא) שלא להתנבא בשקר, ואפילו בשם יי.

"נתבארו דיני מצוה זו באחד עשר מסנהדרין" (סה"מ ל"ת כז). כג) שלא ליטע בשם עבודה זרה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת יד). כד) שלא לעשות אוב. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ח). כה) שלא לעשות ידעוני. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ט). כו) שלא להעביר למולך. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת ז). כח) שלא להשתחוות על אבן משבית. "נתבארו דיני מצוה זו בגמרא מגילה (כב, ב)" (סה"מ ל"ת יב). כט) שלא ליטע אשרה. "נתבארו דיני מצוה זו בגמרא תמיד (כה, ב)" (סה"מ ל"ת יג). לא) שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל משמשיה. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי מעבודה זרה" (סה"מ ל"ת כה). לב) שלא ליהנות בציפויי נעבד. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי מעבודה זרה" (סה"מ ל"ת כב). לה) שלא ישבו בארצנו. "נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין ובעבודה זרה" (סה"מ ל"ת נא). לו) שלא להדמות במנהגותן ובמלבושן. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי משבת (סז, ב) וגם בתוספתא שבת (ז-ח)" (סה"מ ל"ת ל). לז) שלא לנחש. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי² משבת (סז, ב) וגם בתוספתא שבת (ז-ח)" (סה"מ ל"ת לג). לח) שלא לקסום. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בגמרא סנהדרין ובתוספתא שבת (ז-ח) ובספרי" (סה"מ ל"ת לא). מ) שלא לחבור חבר. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי³ משבת (סז, ב)" (סה"מ ל"ת לה). מד) שלא לכשף. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין (סז, א)" (סה"מ ל"ת לד). מה) שלא להקיף פאת ראש. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מכות (כ, א)" (סה"מ ל"ת מג). מו) שלא להשחית פאת הזקן. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מכות" (סה"מ ל"ת מד). מט) שלא לכתוב קעקע. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מסכת מכות" (סה"מ ל"ת מא). נ) שלא להתגודד. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מכות (כ, א)" (סה"מ ל"ת מה).

הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והיא שישוב החוטא מחטאו לפני יי ויתודה.

מקורות

² נראה שצ"ל בשישי.

³ נראה שצ"ל בשישי.

מצות עשה אחת, והיא שישוב החוטא מחטאו לפני יי ויתודה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון מכיפורים (פו, ב)" (סה"מ עשה עג).

ספר אהבה

הלכותיו שש, וזה הוא סידורן: הלכות קרית שמע, הלכות תפילה וברכת כוהנים, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה, הלכות ציצית, הלכות ברכות, הלכות מילה.

הלכות קרית שמע. מצות עשה אחת, והיא לקרות קרית שמע פעמיים ביום.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא לקרות קרית שמע פעמיים ביום. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ברכות" (סה"מ עשה י).

הלכות תפילה וברכת כוהנים. יש בכללן שתי מצוות עשה: א) לעבוד את ה' בתפילה בכל יום. ב) לברך כוהנים את ישראל בכל יום.

מקורות

ב) לברך כוהנים את ישראל בכל יום. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון ממגילה (כד, א) ותענית (כו, א) ובשביעי ממסכת שוטה (לז, ב)" (סה"מ עשה כו).

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה. יש בכללן חמש מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) להיות תפילין על הראש. ב) לקושרם על היד. ג) לקבוע מזוזה בפתחי השערים. ד) לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו. ה) לכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיה לו שני ספרי תורה.

מקורות

א) להיות תפילין על הראש. ראה מצוה ב. ב) לקשרם על היד. "נתבארו כל דיני שתי מצות הללו ברביעי ממנחות"⁴ (סה"מ עשה יב-יג). ג) לקבוע מזוזה בפתחי השערים. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשלישי ממנחות (דף לא ואילך)" (סה"מ עשה טו) ד) לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו. "נתבארו דיני כתיבת ספר תורה ותנאיו בשלישי ממנחות (דף ל ואילך) ובראשון מ(בבא) בתרא (יג-יד) ובשבת (קלג, ב)" (סה"מ עשה יח). ה) לכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיה לו שני ספרי תורה. "נתבארו כל דיני מצוה זו שני מסנהדרין (כא, א).

הלכות ציצית. מצות עשה אחת, והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות. "נתבארו כל דיני מצוה זו בגמרא מנחות (דף לח ואילך)" (סה"מ עשה יד).

הלכות ברכות. מצות עשה אחת, והיא לברך את שמו אחר אכילה.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא לברך את שמו אחר אכילה. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת ברכות" (סה"מ עשה יט).

הלכות מילה. מצות עשה אחת, והיא למול את הזכרים ביום השמיני.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא למול את הזכרים ביום השמיני. "נתבארו דיני מצוה זו בתשעה עשר משבת וברביעי מיבמות (מו, ב)" (סה"מ עשה רטו).

⁴ הרב קאפח מעיר: "אמנם ברביעי נתבאר דין מעכבות ואין מעכבות, אבל עיקר דיני התפילין נתבארו בגמרא בפרק שלישי ממנחות מדף לב והלאה".

ספר זמנים

הלכותיו עשר, וזה הוא סידורן: הלכות שבת, הלכות עירובין, הלכות שביתת עשור, הלכות שביתת יום טוב, הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וסוכה ולולב, הלכות שקלים, הלכות קידוש החודש, הלכות תעניות, הלכות מגילה וחנוכה.

הלכות שבת. יש בכללן חמש מצוות. שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) לשבות בשביעי. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) שלא לענוש בשבת. (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת. (ה) לקדש היום בזכירה.

מקורות

(א) לשבות בשביעי. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת שבת וגם במסכת יום טוב" (סה"מ עשה קנד). (ב) שלא לעשות בו מלאכה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת שבת" (סה"מ ל"ת שכ). (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת. "ובאותה מסכתא (עירובין) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת שכא). (ה) לקדש היום בזכירה. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים (קו, א) ובכמה מקומות בברכות (נא, ב) ושבת (קג, ב)" (סה"מ עשה קנה).

הלכות עירובין. מצות עשה אחת, והיא מדברי סופרים ואינה מן המניין.

הלכות שביתת עשור. יש בכללן ארבע מצוות. שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) לשבות בו ממלאכה. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) להתענות בו. (ד) שלא לאכול ולשתות בו.

מקורות

(ב) שלא לעשות בו מלאכה. "נתבארו דיני מצוה זו בביצה (יח, ב) ובמגילה (ל, ב) וזולתן" (סה"מ ל"ת שכט). (ד) שלא לאכול ולשתות בו. "דיני מצוה זו כבר נתבארו בסוף מסכת יומא" (סה"מ ל"ת קצו).

הלכות שביתת יום טוב. יש בכללן שתיים עשרה מצוות. שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) לשבות בראשון של פסח. (ב) שלא

לעשות בו מלאכה. ג) לשובת בשביעי של פסח. ד) שלא לעשות בו מלאכה. ה) לשובת ביום חג השבועות. ו) שלא לעשות בו מלאכה. ז) לשובת בראש השנה. ח) שלא לעשות בו מלאכה. ט) לשובת בראשון של חג הסוכות. י) שלא לעשות בו מלאכה. יא) לשובת בשמיני של חג. יב) שלא לעשות בו מלאכה.

מקורות

א) לשובת בראשון של פסח. "נתבארו דיני השביתה הזו במסכת יום טוב" (סה"מ עשה קנט). ב) שלא לעשות בו מלאכה. ראה לקמן מצוה יב. ג) לשובת בשביעי של פסח. ראה לקמן מצוה יא. ד) שלא לעשות בו מלאכה. ראה לקמן מצוה יב. ה) לשובת ביום חג השבועות. ראה לקמן מצוה יא. ו) שלא לעשות בו מלאכה. ראה לקמן מצוה יב. ז) לשובת בראש השנה. ראה לקמן מצוה יא. ח) שלא לעשות בו מלאכה. ראה לקמן מצוה יב. ט) לשובת בראשון של חג הסוכות. ראה לקמן מצוה יא. י) שלא לעשות בו מלאכה. ראה לקמן מצוה יב. יא) לשובת בשמיני של חג. "נתבארו כל דיני שביתה זו (של ששת הימים⁵) במסכת יום טוב" (סה"מ עשה קסז). יב) שלא לעשות בו מלאכה. "נתבארו דיני מצוה זו (וכן של ששת הימים) במסכת ביצה" (סה"מ ל"ת שכח).

הלכות חמץ ומצה. יש בכללן שמונה מצוות. שלוש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה. ב) להשבית שאור מארבעה עשר. ג) שלא לאכול חמץ כל שבעה. ד) שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה. ה) שלא ייראה חמץ כל שבעה. ו) שלא יימצא חמץ כל שבעה. ז) לאכול מצה בלילי הפסח. ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה.

מקורות

א) שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת פסחים" (סה"מ ל"ת קצט). ב) להשבית שאור מארבעה עשר. "נתבארו דיני

⁵ ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, וראשון ושמיני של סוכות.

מצוה זו בתחילת פסחים" (סה"מ עשה קנו). ג) שלא לאכול חמץ כל שבעה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים" (סה"מ ל"ת קצז). ה) שלא ייראה חמץ כל שבעה. ו) שלא יימצא חמץ כל שבעה. "בתחילת מסכת פסחים (ה, ב ואילך) נתבארו שתי המצות הללו" (סה"מ ל"ת ר-רא). ז) לאכול מצה בלילי הפסח. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים" (סה"מ עשה קנח). ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים" (סה"מ עשה קנז).

הלכות שופר וסוכה ולולב. יש בכללן שלוש מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) לשמוע קול שופר באחד בתשרי. ב) לישב בסוכה שבעת ימי החג. ג) ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג.

מקורות

א) לשמוע קול שופר באחד בתשרי. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ראש השנה" (סה"מ עשה קע). ב) לישב בסוכה שבעת ימי החג. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת סוכה" (סה"מ עשה קסח). ג) ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת סוכה" (סה"מ עשה קסט).

הלכות שקלים. מצות עשה אחת, והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה כלומר מסכת שקלים" (סה"מ עשה קעא).

הלכות קידוש החודש. מצות עשה אחת, והיא לחשוב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחילת כל חודש וחודש מחודשי השנה.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא לחשוב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחילת כל חודש וחודש מחודשי השנה. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשלמות בפרק ראשון מסנהדרין (יא, א) ובמסכת ראש השנה (כ, א) וגם בברכות" (סה"מ עשה קנג).

הלכות תעניות. מצות עשה אחת, והיא להתענות ולזעוק לפני ה' בעת כל צרה גדולה שתבוא על הציבור.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא להתענות ולזעוק לפני ה' בעת כל צרה גדולה שתבוא על הציבור. "נתבארו דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו, ב) ותעניות (טו, א)" (סה"מ עשה נט).

הלכות מגילה וחנוכה. יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואינם מן המניין.

ספר נשים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות אישות, הלכות גירושין, הלכות ייבום וחליצה, הלכות נערה בתולה, הלכות סוטה.

הלכות אישות. יש בכללן ארבע מצוות. שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לישא אישה בכתובה וקידושין. ב) שלא תיבעל אישה בלא כתובה וקידושין. ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה. ד) לפרות ולרבות ממנה.

מקורות

א) לישא אישה בכתובה וקידושין. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת קידושין" (סה"מ עשה ריג). ב) שלא תיבעל אישה בלא כתובה וקידושין. "נתבארו דיני מצוה זו בכתובות וקידושין" (סה"מ ל"ת שנה). ד) לפרות ולרבות ממנה. "נתבארו דיני מצוה זו וחיובה בפרק השישי מיבמות (סא, ב)" (סה"מ עשה ריב).

הלכות גירושין. יש בכללן שתי מצוות: א) מצות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר. ב) שלא יחזיר גרושתו משנישאת.

מקורות

א) מצות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר דין גרושין בשלמות במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת גטין" (סה"מ עשה רכב). ב) שלא יחזיר גרושתו משנישאת. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות ביבמות" (סה"מ ל"ת שנו).

הלכות ייבום וחליצה. יש בכללן שלוש מצוות. שתי מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לייבם. ב) לחלוץ. ג) שלא תינשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה.

מקורות

א) לייבם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה כלומר מסכת יבמות" (סה"מ עשה רטז). ב) לחלוץ. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך והיא מסכת יבמות" (סה"מ עשה ריז). ג) שלא תינשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה. "נתבארו דיני מצוה זו ביבמות" (סה"מ ל"ת שנו).

הלכות נערה בתולה. יש בכללן חמש מצוות. שלוש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לקנוס המפתה. ב) שיישא האונס אנוסתו. ג) שלא יגרש האונס. ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

מקורות

א) לקנוס המפתה. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשלישי וברביעי מכתובות" (סה"מ עשה רכ). ב) שיישא האונס אנוסתו. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי (לט, א) וברביעי (מב, א) מכתובות" (סה"מ עשה ריח). ג) שלא יגרש האונס. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי וברביעי מכתובות" (סה"מ ל"ת שנח). ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. "נתבארו גם דיני מצוה זו בשלישי וברביעי מכתובות" (סה"מ עשה ריט). ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו. "בשלישי וברביעי מכתובות נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ עשה שנט).

הלכות סוטה. יש בכללן שלוש מצוות. אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה. ב) שלא ליתן שמן על קרבנה. ג) שלא ליתן עליו לבונה.

מקורות

א) לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה. "נתבארו כל דיני מצוה זו, כיצד משקין אותה וכיצד תקריב קרבנה וזולת זה משאר תנאיה במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת שוטה" (סה"מ עשה רכג).

ספר קדושה

הלכותיו שלוש, וזה הוא סידורן: הלכות איסורי ביאה, הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.

הלכות איסורי ביאה. יש בכללן שבע ושלושים מצוות. אחת מצות עשה, ושש ושלושים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לבוא על האם. ב) שלא לבוא על אשת אב. ג) שלא לבעול אחות. ד) שלא לבעול בת אשת אב. ה) שלא לבעול בת הבן. ו) שלא לבעול בת. ז) שלא לבעול בת הבת. ח) שלא לישא אישה ובתה. ט) שלא לישא אישה ובת בנה. י) שלא לישא אישה ובת בתה. יא) שלא לבעול אחות אב. יב) שלא לבעול אחות אם. יג) שלא לבעול אשת אחי האב. יד) שלא לבעול אשת הבן. טו) שלא לבעול אשת את. טז) שלא לבעול אחות אשתו. יז) שלא לשכב עם בהמה. יח) שלא תביא אישה בהמה עליה. יט) שלא לשכב עם זכר. כ) שלא לגלות ערוות אב. כא) שלא לגלות ערוות אחי האב. כב) שלא לבעול אשת איש. כג) שלא לבעול נידה. כד) שלא להתחתן בגויים. כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל. כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל. כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל. כח) שלא יבוא ממזר בקהל. כט) שלא יבוא סריס בקהל. ל) שלא לסרס זכר, ואפילו בהמה חיה ועוף. לא) שלא יישא כוהן גדול אלמנה. לב) שלא יבעול כוהן גדול אלמנה, אפילו בלא נישואין. לג) שיישא כוהן גדול

בתולה בנערותה. לד) שלא יישא כוהן גרושה. לה) שלא יישא זונה. לו) שלא יישא חללה. לז) שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות, ואפילו שלא בעל.

מקורות

א) שלא לבוא על האם. ראה לקמן מצוה כא. ב) שלא לבוא על אשת אב. ראה לקמן מצוה כא. ג) שלא לבעול אחות. ראה לקמן מצוה כא. ד) שלא לבעול בת אשת אב. ראה לקמן מצוה כא. ה) שלא לבעול בת הבן. ראה לקמן מצוה כא. ו) שלא לבעול בת. ראה לקמן מצוה כא. ז) שלא לבעול בת הבת. ראה לקמן מצוה כא. ח) שלא לישא אישה ובתה. ראה לקמן מצוה כא. ט) שלא לישא אישה ובת בנה. ראה לקמן מצוה כא. י) שלא לישא אישה ובת בתה. ראה לקמן מצוה כא. יא) שלא לבעול אחות אב. ראה לקמן מצוה כא. יב) שלא לבעול אחות אם. ראה לקמן מצוה כא. יג) שלא לבעול אשת אחי האב. ראה לקמן מצוה כא. יד) שלא לבעול אשת הבן. ראה לקמן מצוה כא. טו) שלא לבעול אשת אח. ראה לקמן מצוה כא. טז) שלא לבעול אחות אשתו. ראה לקמן מצוה כא. יז) שלא לשכב עם בהמה. ראה לקמן מצוה כא. יח) שלא תביא אישה בהמה עליה. ראה לקמן מצוה כא. יט) שלא לשכב עם זכר. ראה לקמן מצוה כא. כ) שלא לגלות ערוות אב. ראה לקמן מצוה כא. כא) שלא לגלות ערוות אחי האב. "נתבארו דיני כל העריות הללו במסכת סנהדרין ומסכת כרתות ובכמה מקומות ביבמות וכתובות וקדושין" (סה"מ ל"ת שנב, דברים אלו כוללים גם את המצות דלהלן כב-כג). כב) שלא לבעול אשת איש. ראה לעיל כא. כג) שלא לבעול נידה. ראה לעיל כא. כד) שלא להתחתן בגויים. "נתבארו כל הדברים הללו בעבודה זרה (לו, ב) ובסנהדרין (פב, א)" (סה"מ ל"ת נב). כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מיבמות (עו, ב) ובסוף קדושין (עד, ב)" (סה"מ ל"ת נג). כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל. "נתבארו דיני שתי מצות האלה, כלומר דיני מצרי ואדומי בשמיני מיבמות (עו, ב) ובסוף קדושין (עז, ב)" (סה"מ ל"ת נה). כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל. ראה לעיל כו. כח) שלא יבוא ממזר בקהל. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מיבמות (עח, ב) ובאחרון מקדושין (עד, ב)" (סה"מ ל"ת שנד). כט) שלא יבוא

סריס בקהל. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי⁶ מיבמות (עו, א)" (סה"מ ל"ת שס). ל) שלא לסרס זכר, ואפילו בהמה חיה ועוף. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבת (קן, ב) ויבמות (עה, א)" (סה"מ ל"ת שסא). לא) שלא יישא כוהן גדול אלמנה. "נתבארו דיני ארבע מצות אלו (להלן לד-לו) בשלמות ביבמות וקדושין" (סה"מ ל"ת קסא). לג) שיישא כוהן גדול בתולה בנערותה. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי מיבמות (נט, א) ובכמה מקומות בכתובות (צז, ב) וקדושין (סח, א)" (סה"מ עשה לח). לד) שלא יישא כוהן גרושה. ראה לעיל לא. לה) שלא יישא זונה. ראה לעיל לא. לו) שלא יישא חללה. ראה לעיל לא.

הלכות מאכלות אסורות. יש בכללן שמונה ועשרים מצוות. ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה. ב) לבדוק בסימני העוף להבדיל בין טמא לטהור. ג) לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור. ד) לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור. ה) שלא לאכול בהמה וחיה טמאה. ו) שלא לאכול עוף טמא. ז) שלא לאכול דגים טמאים. ח) שלא לאכול שרץ העוף. ט) שלא לאכול שרץ הארץ. י) שלא לאכול רמש הארץ. יא) שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לארץ. יב) שלא לאכול שרץ המים. יג) שלא לאכול נבילה. יד) שלא ליהנות בשור הנסקל. טו) שלא לאכול טריפה. טז) שלא לאכול אבר מן החי. יז) שלא לאכול דם. יח) שלא לאכול חלב בהמה טהורה. יט) שלא לאכול גיד הנשה. כ) שלא לאכול בשר בחלב. כא) שלא לבשלו. כב) שלא לאכול לחם תבואה חדשה. כג) שלא לאכול קלי מן החדש. כד) שלא לאכול כרמל מן החדש. כה) שלא לאכול עורלה. כו) שלא לאכול כלאי הכרם. כז) שלא לאכול טבל. כח) שלא לשתות יין נסך.

מקורות

א) לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת בכורות (ו, א) ובמסכת חולין (נט, א)" (סה"מ עשה קנט). ב) לבדוק בסימני

⁶ נראה שצ"ל בשמיני.

העוף להבדיל בין טמא לטהור. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת חולין (נט, א)" (סה"מ עשה קנ). ג) לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק שלישי ממסכת חולין (משנה ז)" (סה"מ עשה קנא). ד) לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור. "נתבארו גם דיני מצוה זו כלומר סימני דגים בפרק השלישי ממסכת חולין (משנה ז)" (סה"מ עשה קנב). ה) שלא לאכול בהמה וחיה טמאה. ראה לקמן מצוה ו, ומצוה טו. ו) שלא לאכול עוף טמא. "נתבארו דיני מצוה זו עם השתים אשר לפניו (א). בהמה חיה ועוף טמאים. ב. דגים טמאים) בשלישי מחולין (נט, א)" (סה"מ ל"ת קעד) וראה גם לקמן מצוה טו. ז) שלא לאכול דגים טמאים. ראה לעיל מצוה ו, ולקמן מצוה טו. ח) שלא לאכול שרץ העוף. ראה לקמן מצוה טו. ט) שלא לאכול שרץ הארץ. ראה לקמן מצוה טו. י) שלא לאכול רמש הארץ. ראה לקמן מצוה טו. יא) שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לארץ. ראה לקמן מצוה טו. יב) שלא לאכול שרץ המים. ראה לקמן מצוה טו. יג) שלא לאכול נבילה. ראה לקמן מצוה טו. טו) שלא לאכול טריפה. "נתבארו לך הטרפות בשלישי מחולין. וכן בפרק זה וגם בפרק האחרון ממכות והראשון מבכורות נתבארו תשע מצוות אלו אשר קדמו למצוה זו" (סה"מ ל"ת קפא). יז) שלא לאכול דם. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק החמישי מכריתות" (סה"מ ל"ת קפד). יח) שלא לאכול חלב בהמה טהורה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מחולין (צג, א)" (סה"מ ל"ת קפה). יט) שלא לאכול גיד הנשה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מחולין" (סה"מ ל"ת קפ"ג). כ) שלא לאכול בשר בחלב. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מחולין" (סה"מ ל"ת קפז). כא) שלא לבשלן. ראה לעיל מצוה כ. כב) שלא לאכול לחם תבואה חדשה. ראה לקמן מצוה כד. כג) שלא לאכול קלי מן החדש. ראה לקמן מצוה כד. כד) שלא לאכול כרמל מן החדש. "נתבארו דיני החדש בשישי ממנחות (ע, א) ובכמה מקומות בשביעית ומעשרות⁷ וחלה (פ"א מ"א)" (סה"מ ל"ת קצא). כה) שלא לאכול עורלה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערלה" (סה"מ ל"ת קצב). כו) שלא לאכול כלאי הכרם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת כלאים" (סה"מ ל"ת קצג). כז) שלא לאכול טבל. "נתבארו דיני הטבל בכמה מקומות במסכת דמאי ותרומות ומסכת מעשרות" (סה"מ ל"ת קנו). כח) שלא לשתות יין נסך. "נתבארו דיני מצוה זו בפרקים האחרונים מעבודה זרה" (סה"מ ל"ת קצד).

⁷ הרב קפאח מעיר: "לא ברור לי למה מתכוון רבינו בציונו לשביעית ומעשרות".

הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות. שלוש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטין: א) לשחוט ואחר כך יאכל. ב) שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד. ג) לכסות דם חיה ועוף. ד) שלא ליקח האם על הבנים. ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים.

מקורות

א) לשחוט ואחר כך יאכל. "נתבארו דיני מצוה זו וכל הלכותיה במסכתא המיוחדת לה כלומר מסכת חולין" (סה"מ עשה קמו). ב) שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בחמישי מחולין" (סה"מ ל"ת קא). ג) לכסות דם חיה ועוף. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי מחולין" (סה"מ עשה קמו). ד) שלא ליקח האם על הבנים. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף חולין (דף קלח ואילך)" (סה"מ ל"ת שו). ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפרק האחרון מחולין" (סה"מ עשה קמח).

ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סידורן: הלכות שבועות, הלכות נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכין וחרמים.

הלכות שבועות. יש בכללן חמש מצוות. אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטין: א) שלא לישבע בשמו לשקר. ב) שלא לישא את שמו לשוא. ג) שלא לכפור בפיקדון. ד) שלא לישבע על כפירת ממון. ה) לישבע בשמו באמת.

מקורות

א) שלא לישבע בשמו לשקר. "שם נתבארו (בשלישי משבועות) דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת סא). ב) שלא לישא את שמו לשוא. "שם (מסכת שבועות) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת סב). ג) שלא לכפור בפיקדון. "נתבארו דיני מצוה זו גם בכמה מקומות

במסכת שבועות⁸ (סה"מ ל"ת רמח). ד) שלא לישבע על כפירת ממון. "נתבארו דיני מצוה זו בחמישי משבועות (לו, ב)" (סה"מ ל"ת רמט).

הלכות נדרים. יש בכללן שלוש מצוות. שתיים מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן; א) שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר. ב) שלא יחל דברו. ג) שיופר הנדר או השבועה, וזה הוא דין הפר נדרים המפורש בתורה שבכתב.

מקורות

א) שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבועות ונדרים ובסוף מנחות (בשני פרקים אחרונים) וגם במסכת קנים (פ"ג מ"ו). כלומר שנתבאר הדין בהקפדה על כך שיעשה האדם את הדבר שחייב עצמו, ובאיזה אופן להיפטר אם אירע לו ספק במה שאמר" (סה"מ עשה צד). ב) שלא יחל דברו. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים" (סה"מ ל"ת קנז). ג) שיופר הנדר או השבועה, וזה הוא דין הפר נדרים המפורש בתורה שבכתב. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת נדרים" (סה"מ עשה צה).

הלכות נזירות. יש בכללן עשר מצוות. שתיים מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן; א) שיגדל הנזיר פרע. ב) שלא יגלח שיערו כל ימי נזרו. ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת יין, ואפילו חומץ שלהן. ד) שלא יאכל ענבים לחים. ה) שלא יאכל צימוקין. ו) שלא יאכל חרצנים. ז) שלא יאכל זוגים. ח) שלא יכנס לאוהל המת. ט) שלא ייטמא למתים. י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשייטמא.

מקורות

א) שיגדל הנזיר פרע. "נתבארו דיני מצוה זו במקומם במסכת נדרים (לט, א)" (סה"מ עשה צב). ב) שלא יגלח שיערו כל ימי נזרו. "נתבארו כל דיני הנזיר במסכתא

⁸ הרב קאפח מעיר: "כלומר מלבד משפטים שונים בסנהדרין ובבב"ק ועוד נתבארה גם בכמה מקומות בשבועות".

שנתחברה לכך (מסכת נזיר) " (סה"מ ל"ת רט.) ג. שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת יין, ואפילו חומץ שלהן. ראה לעיל מצוה ב. ד) שלא יאכל ענבים לחים. ראה לעיל מצוה ב. ה) שלא יאכל צימוקים. ראה לעיל מצוה ב. ו) שלא יאכל חרצנים. ראה לעיל מצוה ב. ז) שלא יאכל זוגים. ראה לעיל מצוה ב. ח) שלא ייכנס לאוהל המת. ראה לעיל מצוה ב. ט) שלא ייטמא למתים. ראה לעיל מצוה ב. י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשייטמא. "נתבארו גם דיני מצוה זו כלומר תגלחת הנזיר במסכת נזירות (מה, א) " (סה"מ עשה צג).

הלכות ערכין וחרמים. יש בכללן שבע מצוות. חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לדון בערכי אדם כאשר מפורש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם. ב) דין ערכי בהמה. ג) דין ערכי בתים. ד) דין ערכי שדות. ה) דין מחרים נכסיו. ו) שלא יימכר חרם. ז) שלא ייגאל חרם.

מקורות

א) לדון בערכי אדם כאשר מפורש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים" (סה"מ עשה קיד.) ב) דין ערכי בהמה. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בתמורה (לב, ב) ומעילה (יב, א) " (סה"מ עשה קטו.) ג) דין ערכי בתים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא, א) " (סה"מ עשה קטז.) ד) דין ערכי שדות. "נתבארו גם דיני מצוה זו כולם בשלמות במסכת ערכים (פרק ז ופרק ח) " (סה"מ עשה קיז.) ה) דין מחרים נכסיו. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מערכים ותחלת נדרים"⁹ (סה"מ עשה קמה.) ז) שלא ייגאל חרם. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר שדה חרמין במסכת ערכין (כת, ב) " (סה"מ ל"ת קיא).

ספר זרעים

הלכותיו שבע, וזה הוא סידורן: הלכות כלאיים, הלכות מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות מעשר שני ונטע רבעי, הלכות ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין, הלכות שמיטה ויובל.

⁹ הרב קפאח מעיר: "נראה שהכוונה לפ"ב מ"ד".

הלכות כלאיים. יש בכללן חמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לזרוע זרעים כלאיים. ב) שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם. ג) שלא להרביע בהמה כלאיים. ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד. ה) שלא ללבוש כלאיים.

מקורות

א) שלא לזרוע זרעים כלאיים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת כלאים" (סה"מ ל"ת רטו). ב) שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת כלאים" (סה"מ ל"ת רטז). ג) שלא להרביע בהמה כלאיים. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מכלאים" (סה"מ ל"ת ריז). ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מכלאים" (סה"מ ל"ת ריח). ה) שלא ללבוש כלאיים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת כלאים (פרק ט) וגם בשבת (נד, א) ובסוף מכות (כ, א)" (סה"מ ל"ת מב).

הלכות מתנות עניים. יש בכללן שלוש עשרה מצוות. שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להניח פאה. ב) שלא יכלה הפאה. ג) להניח לקט. ד) שלא ילקט הלקט. ה) לעזוב עוללות בכרם. ו) שלא יעולל הכרם. ז) לעזוב פרט הכרם. ח) שלא ילקט פרט הכרם. ט) להניח השכחה. י) שלא ישוב לקחת השכחה. יא) להפריש מעשר לעניים. יב) ליתן צדקה כמיסת יד. יג) שלא יאמץ לבבו על העני.

מקורות

א) להניח פאה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה" (סה"מ עשה קכ). ב) שלא יכלה הפאה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא שנתחברה לה (מסכת פאה)" (סה"מ ל"ת רי). ג) להניח לקט. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ד)" (סה"מ עשה קכא). ד) שלא ילקט הלקט. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ד מ"ז)" (סה"מ ל"ת ריא). ה) לעזוב עוללות בכרם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ז)" (סה"מ עשה קכג). ו) שלא יעולל הכרם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ד מ"ד)" (סה"מ ל"ת ריב). ז) לעזוב פרט הכרם. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ז)" (סה"מ עשה

קבד). ח) שלא ילקט פרט הכרם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ז מ"ג)" (סה"מ ל"ת ריג). ט) להניח השכחה. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ה ופ"ו)" (סה"מ עשה קכב). י) שלא ישוב לקחת השכחה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה" (סה"מ ל"ת ריד). יא) להפריש מעשר לעניים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פ"ח) ובמסכת דמאי (פ"ד) ובמסכת מעשרות. וכמה ענינים ממנה מפוזרים במקומות מספר בשאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין (סוף פ"ב) וידים (פ"ד מ"ג)" (סה"מ עשה קל). יב) ליתן צדקה כמיסת יד. "נתבארו דיני מצוה זו במקומות מספר, רובם בכתובות (סז, א) ובתרא (ח, א)" (סה"מ עשה קצה).

הלכות תרומות. יש בכללן שמונה מצוות. שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להפריש תרומה גדולה. ב) להפריש תרומת מעשר. ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר. ד) שלא יאכל זר תרומה. ה) שלא יאכל אפילו תושב כוהן או שכירו תרומה. ו) שלא יאכל ערל תרומה. ז) שלא יאכל כוהן טמא תרומה. ח) שלא תאכל חללה תרומה, ולא מורם מן הקודשים.

מקורות

א) להפריש תרומה גדולה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת תרומות" (סה"מ עשה קכו). ב) להפריש תרומת מעשר. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת תרומות ובמסכת מעשרות וגם בכמה מקומות בדמאי" (סה"מ עשה קכט).

הלכות מעשר. מצות עשה אחת, והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה וייתנו ללויים.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה וייתנו ללויים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת מעשרות" (סה"מ עשה קכו).

הלכות מעשר שני ונטע רבעי. יש בכללן תשע מצוות. שלוש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להפריש מעשר שני. ב) שלא להוציא

דמיו בשאר צורכי האדם, חוץ מאכילה ושתייה וסיכה. ג) שלא לאוכלו בטומאה. ד) שלא לאוכלו באנינות. ה) שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים. ו) שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלים. ז) שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלים. ח) להיות נטע רבעי כולו קודש, ודינו להיאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר. ט) להתוודות וידוי מעשר.

מקורות

א) להפריש מעשר שני. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת מעשר שני" (סה"מ עשה קכח). ג) שלא לאוכלו בטומאה. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מכות (יט, ב)" (סה"מ ל"ת קנ). ד) שלא לאוכלו באנינות. "נתבארו דיני האנינות בשמיני מפסחים (צא, ב) ושני מזבחים (מ"א)" (סה"מ ל"ת קנא). ח) להיות נטע רבעי כולו קודש, ודינו להיאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפרק האחרון ממסכת מעשר שני" (סה"מ עשה קיט). ט) להתוודות וידוי מעשר. "נתבארו דיני מצוה זו ואופן הביעור וענינו בפרק האחרון ממסכת מעשר שני" (סה"מ עשה קלא).

הלכות ביכורים עם שאר מתנות כהונה שבגבולין. יש בכללן תשע מצוות. שמונה מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להפריש ביכורים ולהעלותן למקדש. ב) שלא יאכל הכוהן ביכורים חוץ לירושלים. ג) לקרות עליהן. ד) להפריש חלה לכוהן. ה) לתת זרוע ולחיים וקיבה לכוהן. ו) ליתן לו ראשית הגז. ז) לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכוהן. ח) לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכוהן. ט) לערוף פטר חמור, אם לא רצה לפדותו.

מקורות

א) להפריש ביכורים ולהעלותן למקדש. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ביכורים" (סה"מ עשה קכה). ב) שלא יאכל הכוהן ביכורים חוץ לירושלים. "נתבארו דיני מצוה זו בגמרא מכות" (סה"מ ל"ת קמח). ג) לקרות עליהן. "נתבארו דיניה במסכת ביכורים ובפרק השביעי משוטה" (סה"מ עשה קלב). ד) להפריש חלה לכוהן. "נתבארו כל דיני מצוה זו במסכת חלה ומסכת ערלה (פ"ב מ"א)" (סה"מ עשה קלג). ה) לתת זרוע

ולחיים וקיבה לכוהן. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק העשירי מחולין" (סה"מ עשה קמג).
 (ו) ליתן לו ראשית הגז. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק האחד עשר מחולין" (סה"מ עשה קמד).
 (ז) לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכוהן. "נתבארו כל דיני מצוה זו במסכת בכורות (מו, א)" (סה"מ עשה פ).
 (ח) לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכוהן. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת בכורות (פ"א)" (סה"מ עשה פא).
 (ט) לערוף פטר חמור, אם לא רצה לפדותו. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת בכורות (פ"א)" (סה"מ עשה פב).

הלכות שמיטה ויובל. יש בכללן שתיים ועשרים מצוות. תשע מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית. ב) שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו. ג) שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו. ד) שלא יקצור הספוח כנגד הקוצרים. ה) שלא יבצור הנזירים כנגד הבוצרים. ו) שישמיט מה שתוציא הארץ. ז) שישמיט כל הלוואתו. ח) שלא ייגוש ולא יתבע הלוואה. ט) שלא יימנע מלהלוות קודם השמיטה כדי שלא יאבד ממונו. י) לספור שנים שבע שבע. יא) לקדש שנת החמישים. יב) לתקוע בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עבדים חופשיים. יג) שלא תעבוד אדמה בשנה זו. יד) שלא יקצור ספוחיה כנגד הקוצרים. טו) שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים. טז) ליתן גאולה לארץ בשנה זו, והוא דין שדה אחוזה ושדה מקנה. יז) שלא תימכר הארץ לצמיתות. יח) דין בתי ערי חומה. יט) שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא נותנים להם ערים מתנה לשבת בהם. כ) שלא יקח שבט לוי חלק בביזה. כא) ליתן ללוויים ערים לשבת ומגרשיהם. כב) שלא יימכר מגרש עריהם, אלא גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל.

מקורות

א) שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת שביעית" (סה"מ עשה קלה).
 ב) שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת שביעית" (סה"מ ל"ת רכ).
 ג) שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו. "נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת שביעית" (סה"מ ל"ת רכא).
 ד) שלא יקצור הספוח כנגד הקוצרים. ראה לקמן מצוה ה. ה) שלא יבצור הנזירים כנגד הבוצרים. "נתבארו דיני מצוה זו עם אשר לפניו במסכת שביעית" (סה"מ ל"ת רכג).
 ו) שישמיט מה

שתוציא הארץ. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת שביעית" (סה"מ עשה קלד). ז) שישמיט כל הלוואתו. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק האחרון ממסכת שביעית" (סה"מ עשה קמא). ח) שלא ייגוש ולא יתבע הלוואה. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף מסכת שביעית" (סה"מ ל"ת רל). יא) לקדש שנת החמישים. "דיני שנת יובל ושנת שמיטה שוין בהשבתת עבודת האדמה והפקרת מה שצמח" (סה"מ עשה קלו). יב) לתקוע בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עבדים חופשיים. "נתבאר כי שוה היובל לראש השנה לתקיעות וברכות. וכבר נתבארו דיני תקיעת ראש השנה במסכת ראש השנה" (סה"מ עשה קלז). יג) שלא תעבוד אדמה בשנה זו. ראה לקמן מצוה טו. יד) שלא יקצור ספיחיה כנגד הקוצרים. ראה לקמן מצוה טו. טו) שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים. "הדין בכל הלאוין הללו שוה (לדיני שמיטה)" (סה"מ ל"ת רכו). טז) ליתן גאולה לארץ בשנה זו, והוא דין שדה אחוזה ושדה מקנה. "נתבארו דיני מצוה זו בערכים (פרק ט)" (סה"מ עשה קלח). יז) שלא תימכר הארץ ליצמיתות. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף ערכים (דף כט ואילך)" (סה"מ ל"ת רכז). יח) דין בתי ערי חומה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים" (סה"מ עשה קלט). כב) שלא יימכר מגרש עריהם, אלא גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף ערכין (לג, ב)" (סה"מ ל"ת רכח).

ספר עבודה

הלכותיו תשע, וזה הוא סידורן: הלכות בית הבחירה, הלכות כלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש, הלכות איסורי המזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות תמידין ומוספין, הלכות פסולי המוקדשין, הלכות עבודת יום הכיפורים, הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה. יש בכללן שש מצוות. שלוש מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לבנות מקדש. ב) שלא לבנות המזבח גזית. ג) שלא לעלות במעלות עליו. ד) ליראה מן המקדש. ה) לשמור את המקדש סביב. ו) שלא להשבית שמירת המקדש.

א) לבנות מקדש. "נתבארו דיני מצוה זו בכללותה כלומר בנין המקדש ותוארו וחלוקתו ובנין המזבח ומשפטיו, במסכתא שנתחברה לכך והיא מסכת מדות. וכן נתבארו תאר המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (דף כח ומדף צז ואילך) ויומא (לג, ב)" (סה"מ עשה כ). ב) שלא לבנות המזבח גזית. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי ממדות (מ"ד)" (סה"מ ל"ת עט). ג) שלא לעלות במעלות עליו. "נתבארה צורת הכבש והאיך בנינו בשלישי ממדות (מ"א)" (סה"מ ל"ת פ). ה) לשמור את המקדש סביב. "נתבארו כל דיני מצוה זו בפרק הראשון מן מסכת תמיד ומן מסכת מדות" (סה"מ עשה כב). ו) שלא להשבית שמירת המקדש. "נתבארו דיני מצוה זו בתחלת תמיד ומדות" (סה"מ ל"ת סז).

הלכות כלי המקדש והעובדים בו. יש בכללן ארבע עשרה מצוות. שש מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לעשות שמן המשחה. ב) שלא לעשות כמוהו. ג) שלא לסוך ממנו. ד) שלא לעשות כמתכונת הקטורת. ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטורת. ו) לשאת הארון על הכתף. ז) שלא יסורו הבדים ממנו. ח) שיעבוד הלוי במקדש. ט) שלא יעשה אחד במלאכת חברו במקדש. י) לקדש הכוהן לעבודה. יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. יב) ללבוש בגדי כהונה לעבודה. יג) שלא ייקרע המעיל. יד) שלא ייזח החושן מעל האיפוד.

מקורות

א) לעשות שמן המשחה. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת כרתות (ה, א)" (סה"מ עשה לה). ב) שלא לעשות כמוהו. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת כרתות (ה, א)" (סה"מ ל"ת פג). ג) שלא לסוך ממנו. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת כרתות (ה, א)" (סה"מ ל"ת פד). ד) שלא לעשות כמתכונת הקטורת. "נתבארו גם דיני מצוה זו בתחילת כרתות (ה, א)" (סה"מ ל"ת פה). ח) שיעבוד הלוי במקדש. "נתבאר מה היא עבודת הלויים בכמה מקומות בתמיד (פ"ה מ"ו ופ"ז מ"ז) ומדות (פ"א מ"א)" (סה"מ עשה כג). י) לקדש הכוהן לעבודה. "נתבארו התנאים המוטלים עליהם ואז צריך לנוהג עמהם מנהג זה, במקומות מפוזרים בגמרא מכות וחולין (קלב, ב) ובכורות (מה, ב) ושבת (נה, ב) וזולתן" (סה"מ עשה לב). יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. "נתבארו דיני

מצוה זו בסוף גמרא סוכה (נה, ב) " (סה"מ עשה לו). יב) ללבוש בגדי כהונה לעבודה. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשני מזבחים (יח, א) ובכמה מקומות, במסכת כפורים (עא, ב) (וסוכה ה, א) " (סה"מ עשה לג).

הלכות ביאת המקדש. יש בכללן חמש עשרה מצוות. שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא ייכנס כוהן שיכור למקדש. ב) שלא ייכנס לו כוהן פרוע ראש. ג) שלא ייכנס לו כוהן קרוע בגדים. ד) שלא ייכנס כוהן בכל עת אל ההיכל. ה) שלא ייצא כוהן מן המקדש בשעת העבודה. ו) לשלח טמאים מן המקדש. ז) שלא ייכנס טמא למקדש. ח) שלא ייכנס טמא להר הבית. ט) שלא ישמש טמא. י) שלא ישמש טבול יום. יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. יב) שלא ייכנס בעל מום להיכל ולמזבח. יג) שלא יעבוד בעל מום. יד) שלא יעבוד בעל מום עובר. טו) שלא יעבוד זר.

מקורות

א) שלא ייכנס כוהן שיכור למקדש. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי'¹⁰ מכרתות(יג, ב)" (סה"מ ל"ת עג). ז) שלא ייכנס טמא למקדש. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת שבועות ובהוריות (ט, א) וכרתות (ב, א) ובכמה מקומות בזבחים" (סה"מ ל"ת עז). ח) שלא ייכנס טמא להר הבית. "ישם (מסכת כלים פ"א מ"ח) נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית" (סה"מ ל"ת עח). יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בשני מזבחים (יט, ב ואילך)" (סה"מ עשה כד). יג) שלא יעבוד בעל מום. ראה לקמן מצוה יד. יד) שלא יעבוד בעל מום עובר. "נתבארו משפטי מומין עוברין של אדם ומומין קבועין בשביעי מבכורות (מג, א ואילך)" (סה"מ ל"ת עא). טו) שלא יעבוד זר. "ישם (מסכת יומא) ובפרק אחרון ממסכת זבחים (קיג, ב) נתבארו משפטי מצוה זו" (סה"מ ל"ת עד).

הלכות איסורי מזבח. יש בכללן ארבע עשרה מצוות. ארבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להקריב כל הקרבנות תמימין. ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח. ג) שלא ישחוט. ד) שלא יזרוק דמו. ה) שלא

¹⁰ נראה שצ"ל בשלישי.

יקטיר חלבנו. ו) שלא יקריב בעל מום עובר. ז) שלא יקריב בעל מום, אפילו בקרבנות הגויים. ח) שלא יטיל מום בקודשים. ט) לפדות פסולי המוקדשים. י) להקריב מיום השמיני והלאה, וקודם זמן זה הוא הנקרא מחוסר זמן ואין מקריבין אותו. יא) שלא להקריב אתנן ומחיר. יב) שלא להקטיר שאור ודבש. יג) למלוח כל הקרבנות. יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות.

מקורות

א) להקריב כל הקרבנות תמימין. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני¹¹ ממנחות" (סה"מ עשה סא). ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח. ראה לקמן מצוה ה. ג) שלא ישחוט. ראה לקמן מצוה ה. ד) שלא יזרוק דמו. ראה לקמן מצוה ה. ה) שלא יקטיר חלבנו. "נתבארו כל מומי בהמה הקבוע בפרק השישי מבכורות. וכן נתבארו משפטי ארבעה לאוין הללו המיוחדין בהקרבת בעל מום במקומות מפוזרין במסכת זבחים ומסכת תמורה" (סה"מ ל"ת צד). ט) לפדות פסולי המוקדשים. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר פדיון קדשים במסכת בכורות (טו, א) ובתמורה (לב, א) ובכמה מקומות בחולין (קל, א) וערכים (דף ד-ה) ומעילה (יט, ב)" (סה"מ עשה פו). י) להקריב מיום השמיני והלאה, וקודם זמן זה הוא הנקרא מחוסר זמן ואין מקריבין אותו. "נתבארו דיני מצוה זו בספרא (פרשת אמור) וסוף מסכת זבחים (קיב, ב)" (סה"מ עשה ס). יא) שלא להקריב אתנן ומחיר. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי ממסכת תמורה" (סה"מ ל"ת ק). יג) למלוח כל הקרבנות. "נתבארו דיני מצוה זו בספרא (פרשת ויקרא) ובכמה מקומות במנחות (כא, א)" (סה"מ עשה סב). יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי¹² ממנחות (דף כ-כא)" (סה"מ ל"ת צט).

הלכות מעשה הקרבנות. יש בכללן שלוש ועשרים מצוות. עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לעשות העולה כמעשה הכתובים על הסדר. ב) שלא לאכול בשר העולה. ג) סדר החטאת. ד) שלא לאכול מבשר חטאת הפנימית. ה) שלא יבדיל בחטאת העוף. ו) סדר האשם. ז) שיאכלו הכוהנים בשר קודשי קודשים במקדש. ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה. ט)

¹¹ פרק כל קרבנות הציבור, בש"ס לפנינו הוא פרק ט.

¹² נראה שצ"ל בשלישי.

שלא יאכל זר מקודשי קודשים. י) סדר השלמים. יא) שלא לאכול בשר קודשים קלים קודם זריקת דמים. יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובים בתורה. יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא. יד) שלא ייתן עליה לבונה. טו) שלא תיאכל מנחת כוהן. טז) שלא תיאפה מנחת חמץ. יז) שיאכלו הכוהנים שיירי מנחות. יח) שיביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון. יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן. כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה. כא) להביא קודשי חוצה לארץ לבית הבחירה. כב) שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה. כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.

מקורות

א) לעשות העולה כמעשיה הכתובים על הסדר. ראה לקמן מצוה י. ג) סדר החטאת. ראה לקמן מצוה י. ה) שלא יבדיל בחטאת העוף. "נתבארו דיני מצוה בשיש מזבחים" (סה"מ ל"ת קיב). ו) סדר האשם. ראה לקמן מצוה י. ז) שיאכלו הכוהנים בשר קודשי קודשים במקדש. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בזבחים" (סה"מ עשה פט). י) סדר השלמים. "מסכת זבחים כוללת גם דיני ארבע מצות אלו והנספח אליהן מן הדומה להן, ממה שחובה לעשות, ומה שחייבים עליו, והמעשה הפסול והנעשה כתיקונו" (סה"מ עשה סו). יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובים בתורה. "דיני מצוה זו על חלוקיה הרבים מבוארים במסכתא המיוחדת לכך כלומר מסכת מנחות" (סה"מ עשה סז). יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא. ראה לקמן מצוה יד. יד) שלא ייתן עליה לבונה. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר מנחת חוטא בחמישי ממנחות (נט, א)" (סה"מ ל"ת קג). טז) שלא תיאפה מנחת חמץ. "נתבארו דיני מצוה זו בחמישי ממנחות (דף נה)" (סה"מ ל"ת קכד). יז) שיאכלו הכוהנים שיירי מנחות. "נתבארו דיני מצוה זו במקומן במסכת מנחות (עב, ב)" (סה"מ עשה פח). יח) שיביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון. ראה לקמן מצוה יט. יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן. "נתבארו דיני מצוה זו בתחילת ראש השנה (ד, ב)" (סה"מ ל"ת קנה). כב) שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה. "נתבארו דיני מצוה זו בשלושה עשר מזבחים" (סה"מ ל"ת צ). כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה. "נתבארו דיני מצוה זו בשלושה עשר מזבחים (קו, א)" (סה"מ ל"ת פט).

הלכות תמידין ומוספין. יש בכללן תשע עשרה מצוות. שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות. ב) להדליק אש על המזבח בכל יום. ג) שלא לכבותה. ד) להרים את הדשן בכל יום. ה) להקטיר קטורת בכל יום. ו) להדליק נרות בכל יום. ז) שיקריב כוהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חביתין. ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת. ט) לעשות לחם הפנים. י) מוסף ראשי חודשים. יא) מוסף הפסח. יב) להקריב עומר התנופה. יג) לספור כל איש ואיש שבועה שבועות מיום הקרבת העומר. יד) מוסף עצרת. טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת. טז) מוסף ראש השנה. יז) מוסף יום צום. יח) מוסף החג. יט) מוסף שמיני עצרת.

מקורות

א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות. "נתבאר סדר הקרבתם ועשייתם בשני מיומא (כו, ב) ובמסכת תמיד" (סה"מ עשה לט). ב) להדליק אש על המזבח בכל יום. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי כפורים (פ"ד מ"ו) ובשני תמיד, כלומר מצות מערכות האש הנעשות בכל יום במזבח" (סה"מ עשה כט). ג) שלא לכבותה. "נתבארו דיני מצוה זו בעשירי מזבחים (צא, ב)" (סה"מ ל"ת פא). ד) להרים את הדשן בכל יום. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת תמיד (פ"א מ"ד) וכפורים (כ, א)" (סה"מ עשה ל). ה) להקטיר קטורת בכל יום. "נתבארו דיני הקטרת הזו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל יום בתחלת כרתות (ו, א) ובכמה מקומות במסכת תמיד (פ"ג מ"ח ופ"ה מ"ד)" (סה"מ עשה כח). ו) להדליק נרות בכל יום. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשמיני ממנחות¹³ (פו, א) וראשון מיומא (יד, ב) ובמקומות במסכת תמיד (פ"ג)" (סה"מ עשה כה). ז) שיקריב כוהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חביתין. "נתבארו דיני מצוה זו ומתי קרבה והאיך קרבה בששי ממנחות¹⁴ (עת, ב) ובתשיעי¹⁵ (פו, ב) ובכמה מקומות ביומא (לד, א) ותמיד" (סה"מ עשה מ). ח) להוסיף שני כבשים

¹³ ראה לעיל הערה 11.

¹⁴ פרק אלו מנחות נקמצות, בש"ס לפנינו הוא פרק שביעי

¹⁵ פרק שתי מדות, בש"ס לפנינו הוא פרק עשירי.

עולות בשבת. "נתבאר סדר הקרבתו בשני מיומא (כו, ב) ובתמיד" (סה"מ עשה מא).
 ט) לעשות לחם הפנים. "נתבארו דיני מצוה זו באחד עשר ממנחות (צד, א)" (סה"מ עשה כז). יב) להקריב עומר התנופה. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשלמות בפרק העשירי ממנחות¹⁶" (סה"מ עשה מד). טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת. "דיני מצוה זו כבר נתבארו ברביעי ובחמישי ובשמיני¹⁷ ובאחד עשר ממנחות" (סה"מ עשה מו).

הלכות פסולי המוקדשין. יש בכללן שמונה מצוות. שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לאכול קודשים שנפסלו ושהוטל בהם מום. ב) שלא לאכול פיגול. ג) שלא יותיר קודשים לאחר זמנן. ד) שלא יאכל נותר. ה) שלא יאכל קודשים שנטמאו. ו) שלא יאכל אדם שנטמא את הקודשים. ז) לשרוף את הנותר. ח) לשרוף את הטמא.

מקורות

א) שלא לאכול קודשים שנפסלו ושהוטל בהם מום. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת בכורות" (סה"מ ל"ת קמ). ב) שלא לאכול פיגול. "נתבארו דיני הפגול והנותר בכמה מקומות בסדר קדשים" (סה"מ ל" קלב). ד) שלא יאכל נותר. ראה לעיל מצוה ב. ה) שלא יאכל קודשים שנטמאו. "נתבארו דיני מצוה זו בשלשה עשר מזבחים (מ"ב)" (סה"מ ל"ת קל). ו) שלא יאכל אדם שנטמא את הקודשים. "נתבארו דיני מצוה זו בשלשה עשר מזבחים (קו, א)" (סה"מ ל"ת קכט). ז) לשרוף את הנותר. "נתבארו גם דיני מצוה זו בפסחים (כו, ב) ובסוף תמורה (לד, א)" (סה"מ עשה צא). ח) לשרוף את הטמא. "נתבארו דיני מצוה זו בפסחים (פב, א) ובסוף תמורה (לג, ב)" (סה"מ עשה צ).

הלכות עבודת יום הכיפורים. מצות עשה אחת, והיא שיעשה מעשה יום הכיפורים כולו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והוידוין ושילוח השעיר ושאר העבודה.

מקורות

¹⁶ פרק רבי ישמעאל, בש"ס לפנינו הוא פרק שישי.
¹⁷ ראה לעיל הערה 11.

מצות עשה אחת, והיא שיעשה מעשה יום הכיפורים כולו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והוידויין ושילוח השעיר ושאר העבודה. "נתבארו כל דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה, והיא מסכת יומא" (סה"מ עשה מט).

הלכות מעילה. יש בכללן שלוש מצוות. אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חומש וקרבן, וזה הוא דין המועל. ב) שלא לעבוד בקודשים. ג) שלא לגזו קודשים.

מקורות

א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חומש וקרבן, וזה הוא דין המועל. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו, א) וגם במסכת תרומות (פ"ז)" (סה"מ עשה קיח). ב) שלא לעבוד בקודשים. ראה לקמן מצוה ג. ג) שלא לגזו קודשים. "נתבארו דיני שתי מצות אלו כלומר גזה ועבודה במסכת בכורות" (סה"מ ל"ת קיד).

ספר קרבנות

הלכותיו שש, וזה הוא סידורן: הלכות קרבן פסח, הלכות חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות, הלכות מחוסרי כפרה, הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצוות. ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) לשחוט הפסח בזמנו. ב) שלא לזבוח אותו על החמץ. ג) שלא תלין אימוריו. ד) לשחוט פסח שני. ה) לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בלילי חמישה עשר. ו) לאכול בשר פסח שני על מצה ומרור בלילי חמישה עשר לחודש השני. ז) שלא יאכל נא ומבושל. ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. ט) שלא יאכל ממנו משומד. י) שלא יאכיל ממנו לתושב או שכיר. יא) שלא יאכל ממנו ערל. יב) שלא ישבור בו עצם. יג) שלא ישבור עצם בפסח שני. יד) שלא ישאיר ממנו לבוקר. טו) שלא ישאיר מפסח שני לבוקר. טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.

מקורות

(א) לשחוט הפסח בזמנו. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים" (סה"מ עשה נה). (ב) שלא לזבוח אותו על החמץ. "נתבארו דיני מצוה זו בחמישי מפסחים (סג, ב)" (סה"מ ל"ת קטו). (ד) לשחוט פסח שני. "נתבארו גם דיני מצוה זו בגמרא פסחים" (סה"מ עשה נו). (ה) לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בלילי חמישה עשר. "גם דיני מצוה זו מבוארים במסכת פסחים" (סה"מ עשה נו). (ו) לאכול בשר פסח שני על מצה ומרור בלילי חמישה עשר לחודש השני. "גם דיני מצוה זו נתבארו בפסחים (צה, א)" (סה"מ עשה נח). (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. "נתבארו גם דיני מצוה זו בשביעי מפסחים" (סה"מ ל"ת קכג). (יב) שלא ישבור בו עצם. ראה לקמן מצוה יג. (יג) שלא ישבור עצם בפסח שני. "נתבארו דיני שבירת עצם בשביעי מפסחים (פה, א)" (סה"מ ל"ת קכב). (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר חגיגת ארבעה עשר דוקא בכמה מקומות במסכת פסחים (דף עא) ומסכת חגיגה (דף ז-ח)" (סה"מ ל"ת קיח).

הלכות חגיגה. יש בכללן שש מצוות. ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להיראות פני ה'. (ב) לחוג בשלושה רגלים. (ג) לשמוח ברגלים. (ד) שלא ייראה ריקם. (ה) שלא יעזוב לוי מלשמחו וליתן לו מתנותיו ברגלים. (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי שמיטה.

מקורות

(א) להיראות פני ה'. "נתבארו גם דיני מצוה זו כלומר מצות ראייה במסכת חגיגה (ד, א)" (סה"מ עשה נג). (ב) לחוג בשלושה רגלים. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת חגיגה" (סה"מ עשה נב). (ג) לשמוח ברגלים. "נתבארו גם דיני מצוה זו בחגיגה" (סה"מ עשה נד). (ד) שלא ייראה ריקם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת חגיגה" (סה"מ ל"ת קנו). (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי שמיטה. "נתבארו דיני מצוה זו, כלומר היאך יקרא, ומי יקרא, ומה יקרא, בשביעי ממסכת שוטה" (סה"מ עשה טז).

הלכות בכורות. יש בכללן חמש מצוות. שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות. (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ

לירושלים. ג) שלא ייפדה הבכור. ד) להפריש מעשר בהמה. ה) שלא ייגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עימו: שנאמר "ואת דמם תזרוק" (במדבר יח, יז) כך למדו מפי השמועה, שזה דם מעשר ודם בכור.

מקורות

א) להפריש בכורות. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת בכורות" (סה"מ עשה עט). ג) שלא ייפדה הבכור. ראה לקמן מצוה ה. ד) להפריש מעשר בהמה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק האחרון מבכורות (כג, א)" (סה"מ עשה עח). ה) שלא ייגאל מעשר בהמה. "נתבארו דיני מצוה זו עם שלפניה במסכת בכורות (דף לא–לב) ובתחלת מעשר שני (פ"א מ"ב)" (סה"מ ל"ת קט).

הלכות שגגות. יש בכללן חמש מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבוע על שגגתו. ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא עד שייודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא אשם תלוי. ג) שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות, וזה הוא הנקרא אשם ודאי. ד) שיקריב החוטא קרבן על עבירות ידועות, אם היה עשיר בהמה ואם היה עני עוף או עשירית האיפה, וזה הוא הנקרא קרבן עולה ויורד. ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות.

מקורות

א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבוע על שגגתו. "כל משפטי מצוה זו כבר נתבארו במסכת הוריות (ח, א) וכרתות (יט, א) ובכמה מקומות בשבת (דף סט, וקב) ושבועות (כד, א) וזבחים" (סה"מ עשה סט). ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא עד שייודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא אשם תלוי. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת כרתות (יז, א)" (סה"מ עשה ע). ג) שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות, וזה הוא הנקרא אשם ודאי. "נתבארו דיני מצות אלו במסכת כרתות (ט, א)" (סה"מ עשה עא). ד) שיקריב החוטא קרבן על עבירות ידועות, אם היה עשיר בהמה ואם היה עני עוף או עשירית האיפה, וזה הוא הנקרא קרבן עולה ויורד. "נתבארו גם דיני

מצוה זו במסכת כרתות (י, ב) ובמסכת שבועות (ז,א) (סה"מ עשה עב). ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות. "נתבארו דיני מצוה זו והתנאים שבה בשלמות במסכת הוריות, ובכמה מקומות במסכת זבחים (צ, ב)" (סה"מ עשה סח).

הלכות מחוסרי כפרה. יש בכללן ארבע מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן. ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן. ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן. ד) שיקריב המצורע כשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תיגמר טהרתן.

מקורות

א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן. ראה מצוה ד. ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן. ראה מצוה ד. ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן. ראה מצוה ד. ד) שיקריב המצורע כשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תיגמר טהרתן. "ארבעת מחוסרי כפרה אלו כבר נתבארו דיניהם ודיני קרבנותיהם בכללות ופרטות בראשון ושני מכתות, ובשני מערכין וזבחים (יז, א), ובשמיני מניזירות, וסוף נגעים, ובמסכת קנים, ובמקומות רבים מפוזרים בתלמוד, אלא שרובם ועיקרם מרוכזים במקומות שהעירונו עליהם" (סה"מ עשה עז).

הלכות תמורה. יש בכללן שלוש מצוות. אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא ימיר. ב) שתהיה התמורה קודש, אם המיר. ג) שלא ישנה הקודשים מקדושה לקדושה.

מקורות

א) שלא ימיר. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה" (סה"מ עשה קו). ב) שתהיה התמורה קודש, אם המיר. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר היאך תתקיים, ומה דינה, והאיך קרבה" (סה"מ עשה פז). ג) שלא ישנה הקודשים מקדושה לקדושה. "נתבארו דיני מצוה זו בחמישי מתמורה" (סה"מ ל"ת קז).

ספר טהרה

הלכותיו שמונה, וזה הוא סידורן: הלכות טומאת מת, הלכות פרה אדומה, הלכות טומאת צרעת, הלכות מטמאי משכב ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות, הלכות טומאת אוכלין, הלכות כלים, הלכות מקוות.

"דיני כל המינים הללו (שלשה עשר מיני טומאה) ומשפטי כל מין מהם הרי סדר טהרות כולל את כל זה . . . וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עדויות" (סה"מ עשה קח).

הלכות טומאת מת. מצות עשה אחת, והוא דין טומאת מת.

מקורות

מצות עשה אחת, והוא דין טומאת מת. "מסכת אהלות כוללת כל דיני טומאת מת" (סה"מ עשה קח).

הלכות פרה אדומה. יש בכללן שתי מצוות עשה. וזה הוא פרטן: (א) דין פרה אדומה. (ב) דין טומאת מי נידה וטהרתן.

מקורות

(א) דין פרה אדומה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה והיא מסכת פרה" (סה"מ עשה קיג). (ב) דין טומאת מי נידה וטהרתן. "מסכת פרה כוללת דיני מי נידה לטמא ולטהר" (סה"מ עשה קח).

הלכות טומאת צרעת. יש בכללן שמונה מצוות. שש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת אדם כדינה הכתוב בתורה. (ב) שלא יקוץ סימני טומאה. (ג) שלא יגלח הנתק. (ד) שיהא המצורע מפורסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטייה על שפם. (ה) טהרת צרעת. (ו) שיגלח המצורע את כל שיערו כשיטהר. (ז) דין צרעת הבגד. (ח) דין צרעת הבית.

מקורות

א) להורות בצרעת אדם כדינה הכתוב בתורה. "מסכת נגעים כוללת דיני נגעי אדם ובגד ובית" (סה"מ עשה קח). ב) שלא יקוץ סימני טומאה. ראה מצוה א. ג) שלא יגלח הנתק. ראה מצוה א. ה) טהרת צרעת. "נתבארו כל דיני מצוה זו כלומר טהרת מצורע הראשונה במסכת נגעים (פי"ד)" (סה"מ עשה קי). ו) שיגלח המצורע את כל שיערו כשיטהר. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף נגעים" (סה"מ עשה קיא). ז) דין צרעת הבגד. ראה מצוה א. ח) דין צרעת הבית. ראה מצוה א.

הלכות מטמאי משכב ומושב. יש בכללן ארבע מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) דין טומאת נידה. ב) דין טומאת יולדת. ג) דין טומאת זבה. ד) דין טומאת זב.

מקורות

א) דין טומאת נידה. "מסכת נדה כוללת דיני מצות טומאת נדה וזבה וטומאת יולדת, וגם במסכת כרתות מקצת מדיני טומאת יולדת" (סה"מ עשה קח). ב) דין טומאת יולדת. ראה מצוה א. ג) דין טומאת זבה. ראה מצוה א, ומצוה ד. ד) דין טומאת זב. "מסכת זבים כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע" (סה"מ עשה קח).

הלכות שאר אבות הטמאות. יש בכללן שלוש מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) דין טומאת נבילה. ב) דין טומאת שרץ. ג) דין טומאת שכבת זרע. ועבודה זרה מטמאה כשרץ, וטומאתה מדברי סופרים.

מקורות

א) דין טומאת נבילה. "טומאת נבילה וטומאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפוזרים בכמה מקומות בסדר זה (טהרות), רובן ועיקרן בכלים וטהרות" (סה"מ עשה קח). ב) דין טומאת שרץ. ראה מצוה א. ג) דין טומאת שכבת זרע. "מסכת זבים כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע" (סה"מ עשה קח).

הלכות טומאת אוכלין. מצות עשה אחת, והיא דין טומאת משקין ואוכלין והכשרן.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא דין טומאת משקין ואוכלין והכשרן. "מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצין, כי שלש מסכתות אלו כוללות טומאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו. ומה שנזכר בהן דרך אגב דין מדיני טומאות אחרות הרי לא נזכר בהן אלא במקרה" (סה"מ עשה קח).

הלכות כלים. עניין אלו ההלכות לידע כלים שמקבלין טומאה מכל אלו הטמאות, וכלים שאינם מיטמאין, וכיצד מיטמאין הכלים ומטמאין.

הלכות מקוות. מצות עשה אחת, והיא שיטבול כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא שיטבול כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר. "מצוה זו והיא מצות טבילה כוללת דיני המקוה ודיני החציצה ודיני טבול יום¹⁸. ומצוה זו נתבארה במסכת מקות ובמסכת טבול יום" (סה"מ עשה קט).

ספר נזקים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות נזקי ממון, הלכות גניבה, הלכות גזילה ואבידה, הלכות חובל ומזיק, הלכות רוצח ושמירת נפש.

הלכות נזקי ממון. יש בכללן ארבע מצוות עשה. וזה הוא פרטן: א) דין השור. ב) דין ההבער. ג) דין הבור. ד) דין הבעירה.

מקורות

א) דין השור. "נתבארו משפטי דין זה בששת הפרקים הראשונים ממסכת בבא קמא" (סה"מ עשה רלז). ב) דין ההבער. "נתבארו משפטי דין זה בכללותו בשני ושישי

¹⁸ דיני טבול יום נתבאר בעיקר בהלכות טומאת אוכלין.

מקמא ובחמישי מגיטין" (סה"מ עשה רמ). ג) דין הבור. "נתבארו משפטי דין זה בפרק השלישי והחמישי מקמא" (סה"מ עשה רלח). ד) דין הבעירה. "נתבארו משפטי דין זה בפרק השני והשישי מקמא" (סה"מ עשה רמא).

הלכות גניבה. יש בכללן שבע מצוות. שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לגנוב ממון. ב) דין הגנב. ג) לצדק המאזניים עם המשקלות. ד) שלא יעשה עוול במידות ובמשקלות. ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהם. ו) שלא יסיג גבול. ז) שלא לגנוב נפשות.

מקורות

א) שלא לגנוב ממון. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מקמא" (סה"מ עשה רמד). ב) דין הגנב. "נתבארו כל משפטי דין זה בפרק השביעי מקמא ובשמיני מסנהדרין ובשלישי ממציעאה ובמקומות מועטים בכתובות (ל, ב) וקדושין (נח, ב) ושבועות (מב, ב)" (סה"מ עשה רלט). ג) לצדק המאזניים עם המשקלות. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק החמישי מבתרא (פח, א)" (סה"מ עשה רח). ז) שלא לגנוב נפשות. "נתבארו דיני מצוה זו באחד עשר מסנהדרין¹⁹ (פה, ב)" (סה"מ ל"ת רמג).

הלכות גזילה ואבידה. יש בכללן שבע מצוות. שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לגזול. ב) שלא לעשוק. ג) שלא לחמוד. ד) שלא להתאוות. ה) להשיב את הגזילה. ו) שלא יתעלם מן האבידה. ז) להשיב האבידה.

מקורות

א) שלא לגזול. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ועשירי מקמא" (סה"מ ל"ת רמה). ה) להשיב את הגזילה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרקים אחרונים מקמא" (סה"מ עשה קצד). ו) שלא יתעלם מן האבידה. "נתבארו דיני מצוה זו בשני ממציעאה" (סה"מ

¹⁹ פרק אלו נחנקין, בש"ס לפנינו הוא פרק עשירי.

ל"ת רסט). ז) להשיב האבידה. "נתבארו דיני מצוה זו בשני ממציעאה" (סה"מ עשה רד).

הלכות חובל ומזיק. מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק ממון חברו.

מקורות

מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק ממון חברו. "נתבארו משפטי דין זה בפרק השמיני מקמא" (סה"מ עשה רלו).

הלכות רוצח ושמירת נפש. יש בכללן שבע עשרה מצוות. שבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) שלא לרצוח. ב) שלא ליקח כופר לנפש רוצח, אלא יומת. ג) להגלות הרוצח בשגגה. ד) שלא ליקח כופר למחוייב גלות. ה) שלא יומת הרוצח כשירצח, קודם עמידה בדין. ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף. ז) שלא לחוס על הרודף. ח) שלא לעמוד על דם. ט) להפריש ערי מקלט ולהכין להם הדרך. י) לערוף את העגלה בנחל. יא) שלא יעבוד באותה קרקע ולא תיזרע. יב) שלא לשים דמים. יג) לעשות מעקה. יד) שלא יכשיל תמים בדבר. טו) לפרוק עם מי שנכשל בדרך. טז) לטעון עימו. יז) שלא יניחנו בדרך נבהל במשאו וילך לו.

מקורות

א) שלא לרצוח. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי מסנהדרין (מ"ב) ובשני ממכות" (סה"מ ל"ת רפט). ב) שלא ליקח כופר לנפש רוצח, אלא יומת. "נתבארו דיני מצוה זו בגמרא מכות"²⁰ (סה"מ ל"ת רצו). ג) להגלות הרוצח בשגגה. "נתבארו כל דיני מצוה זו במסכת מכות (ז, א)" (סה"מ עשה רכה). ד) שלא ליקח כופר למחוייב גלות. "נתבארו דיני מצוה זו במכות"²¹ (סה"מ ל"ת רצה). ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השמיני ממסכת סנהדרין (עג, א)" (סה"מ עשה רמו). ז)

²⁰ הרב קאפח מעיר: "לפנינו אין במכות ענין זה, אלא בכתובות לו, ב".

²¹ ראה הערה הקודמת.

שלא לחוס על הרודף. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני מסנהדרין (דף עב-עג)" (סה"מ ל"ת רצג). ח) שלא לעמוד על דם. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג, א)" (סה"מ ל"ת רצז). ט) להפריש ערי מקלט ולהכין להם הדרך. "נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (עז, ב) ומכות (פ"ב) ושקלים (פ"א מ"א) ושוטה" (סה"מ עשה קפב). י) לערוף את העגלה בנחל. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון משוטה" (סה"מ עשה קפא). יא) שלא יעבוד באותה קרקע ולא תיזרע. "נתבארו דיני מצוה זו באחרון משוטה" (סה"מ ל"ת שט). יב) שלא לשים דמים. "נתבארו דיני מצוה זו בראשון משקלים בירושלמי ובכמה מקומות בסדר נזקין (בב"ק טו, ב. מו, א. נא, א)" (סה"מ ל"ת רחצ). יג) לעשות מעקה. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת קמא (נא, א)" (סה"מ עשה קפד). טו) לפרוק עם מי שנכשל בדרך. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השני ממציעה (לב, א)" (סה"מ עשה רב). טז) לטעון עימו. נתבארו דיני מצוה זו בשני ממציעאה" (סה"מ עשה ג). יז) שלא יניחנו בדרך נבהל במשאו וילך לו. "נתבארו גם דיני מצוה זו בשני ממציעאה (לב, א)" (סה"מ ל"ת ער).

ספר קניין

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות מכירה, הלכות זכייה ומתנה, הלכות שכנים, הלכות שלוחין ושותפין, הלכות עבדים.

הלכות מכירה. יש בכללן חמש מצוות. אחת מצות עשה, וארבע מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) דין מקח וממכר. ב) שלא יונה במקח וממכר. ג) שלא יונה בדברים. ד) שלא יונה גר צדק בממונו. ה) שלא יונהו בדברים.

מקורות

א) דין מקח וממכר. "נתבארו משפטי דין זה כלומר ידיעת הדרכים שבהן מתקיים המקח בכל סוג וסוג בפרק הראשון מקידושין, וברביעי ובשמיני ממציעאה, ובשלישי ורביעי וחמישי ושישי ושביעי מבתרא" (סה"מ עה רמה). ב) שלא יונה במקח וממכר. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי ממציעאה (דך מט ואילך)" (סה"מ ל"ת רנ). ג) שלא יונה בדברים. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי ממציעאה (דך מט ואילך)" (סה"מ ל"ת רנא).

הלכות זכייה ומתנה. עניין אלו ההלכות לידע דין זוכה מן ההפקר היאך יקנה ובמה יקנה, ודין נותן מתנה ומקבל ואיזו מתנה חוזרת ואיזו אינה חוזרת.

הלכות שכנים. עניין אלו ההלכות לידע דין חילוק הקרקעות בין השותפין, והרחקת נוקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר.

הלכות שלוחין ושותפין. עניין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושותפו, ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן.

הלכות עבדים. יש בכללן שלוש עשרה מצוות. חמש מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) דין קניין עבד עברי. (ב) שלא יימכר ממכרת עבד. (ג) שלא יעבידנו בפרך. (ד) שלא נניח גר תושב לרדות בו בפרך. (ה) שלא נעבוד בו עבודת עבד. (ו) להעניק לו בצאתו חופשי. (ז) שלא ייצא ריקם. (ח) לפדות אמה עבריייה. (ט) לייעדה. (י) שלא תימכר. (יא) לעבוד בעבד כנעני לעולם, אלא אם הפיל לו אדוניו אחד מראשי אבריו. (יב) שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ ישראל. (יג) שלא להונות עבד זה הניצול אלינו.

מקורות

(א) דין קניין עבד עברי. "נתבארו משפטי מצוה זו בכללותה בראשון ממסכת קדושין (דף יד, ב ואילך)" (סה"מ עשה רלב). (ב) שלא יימכר ממכרת עבד. "דיני מצוה זו עם שלפניה מבוארים בגמרא קדושין (דף כ)'" (סה"מ ל"ת רנח). (ה) שלא נעבוד בו עבודת עבד. ראה מצוה ב. (ו) להעניק לו בצאתו חופשי. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק הראשון מקידושין (יד, ב)'" (סה"מ עשה קצד). (ז) שלא ייצא ריקם. "נתבארו דיני מצוה זו כלומר מצות הענקה בתחלת מסכת קדושין" (סה"מ ל"ת רלג). (ח) לפדות אמה עבריייה. "פדיה זו יש לה דינים ותנאים, ויש בה משפטים רבים. וכבר נתבאר כל זה במסכת קדושין (יט, א)'" (סה"מ עשה רלד). (ט) לייעדה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק הראשון ממסכת קדושין (יח, א)'" (סה"מ עשה רלג). (י) שלא תימכר. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בראשון מקדושין (יז, ב ואילך)" (סה"מ ל"ת רסא). (יא) לעבוד בעבד כנעני לעולם, אלא אם הפיל לו אדוניו אחד מראשי אבריו. "נתבארו דיני מצוה זו

בשלמות בקדושין (כב, ב. וכד, א, ואילך) וגטין (לח, א) "סה"מ עשה רלה). יב) שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל. "ושם (ברביעי מגטין) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת רנד).

ספר משפטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות שכירות, הלכות שאלה ופיקדון, הלכות מלווה ולווה, הלכות טוען ונטען, הלכות נחלות.

הלכות שכירות. יש בכללן שבע מצוות. שלוש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) דין שכיר ושומר שכר. ב) ליתן שכר שכיר ביומו. ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו. ד) שיאכל השכיר מן המחובר שיעשה בו. ה) שלא יאכל השכיר מן המחובר שלא בשעת גמר מלאכה. ו) שלא יוליך השכיר בידו יתר על מה שאכל. ז) שלא יחסום שור בדישו, וכן שאר הבהמה.

מקורות

א) דין שכיר ושומר שכר. "נתבארו כל משפטי דין זה בשישי ובתשיעי מקמא, ובשלישי ושישי ממציעאה ובשמיני משבועות" (סה"מ עשה רמג). ב) ליתן שכר שכיר ביומו. "נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בתשיעי ממציעאה (קי, ב)" (סה"מ עשה ר). ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ממציעאה" (סה"מ ל"ת רלח). ד) שיאכל השכיר מן המחובר שיעשה בו. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השביעי ממציעאה" (סה"מ עשה רא). ה) שלא יאכל השכיר מן המחובר שלא בשעת גמר מלאכה. "ושם (בשביעי ממציעאה) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת רסז). ו) שלא יוליך השכיר בידו יתר על מה שאכל. "כבר נתבארו דיני מצוה זו בשביעי ממציעאה" (סה"מ ל"ת רסח). ז) שלא יחסום שור בדישו, וכן שאר הבהמה. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי ממציעאה (פז, ב ואילך)" (סה"מ ל"ת ריט).

הלכות שאלה ופיקדון. יש בכללן שתי מצוות עשה: א) דין השואל. ב) דין שומר חנם.

מקורות

(א) דין השואל. "נתבעאו משפטי דין זה בשמיני ממציעאה ושמיני משבועות" (סה"מ עשה רמד). (ב) דין שומר חנינם. "נתבארו משפטי דין זה בתשיעי מקמא ושלישי ממציעא ושמיני משבועות" (סה"מ עשה רמב).

הלכות מלווה ולווה. יש בכללן שתיים עשרה מצוות. ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומך. (ב) שלא ייגוש אותו. (ג) לנגוש את הנוכרי. (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע. (ה) להחזיר המשכון לבעליו, בזמן שהוא צריך לו. (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני, בעת שהוא צריך לו. (ז) שלא יחבול אלמנה. (ח) שלא יחבול כלים שעושים בהן אוכל נפש. (ט) שלא ייתן המלווה בריבית. (י) שלא ילווה הלווה בריבית. (יא) שלא יתעסק אדם בין מלווה ולווה בריבית, ולא יעיד ביניהן ולא יכתוב שטר ולא יערוב. (יב) ללוות מן הנוכרי ולהלוותו בריבית.

מקורות

(א) להלוות לעני ומך. "נתבארו גם דיני מצוה זו בכמה מקומות בכתובות (מח, א) ובתרא (ח, א)" (סה"מ עשה קצז). (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ממציעאה (דף קיג)" (סה"מ ל"ת רלט). (ה) להחזיר המשכון לבעליו, בזמן שהוא צריך לו. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק התשיעי ממציעאה (קיג, א)" (סה"מ עשה קצט). (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני, בעת שהוא צריך לו. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ממציעאה" (סה"מ ל"ת רמ). (ז) שלא יחבול אלמנה. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ממציעאה" (סה"מ ל"ת רמא). (ח) שלא יחבול כלים שעושים בהן אוכל נפש. "נתבארו דיני מצוה זו בתשיעי ממציעאה" (סה"מ ל"ת רמב). (ט) שלא ייתן המלווה בריבית. "נתבארו דיני מצוה זו בחמישי ממציעא" (סה"מ ל"ת רלה). (יב) ללוות מן הנוכרי ולהלוותו בריבית. "יש למצוה זו תנאים מדרבנן, כבר נתבארו במסכת מציעאה (ע, א)" (סה"מ עשה קצח).

הלכות טוען ונטען. מצות עשה אחת, והיא דין טוען ומודה או כופר.

מקורות

מצות עשה אחת, והיא דין טוען ומודה או כופר. "נתבארו משפטי דין זה בשלישי מקמא ובראשון ממזיעאה ובחמישי ושישי ושביעי משבועות. ומזה שאלות רבות מפוזרות במקומות מספר בתלמוד" (סה"מ עשה רמו).

הלכות נחלות. מצות עשה אחת, והוא דין סדר נחלות.

מקורות

מצות עשה אחת, והוא דין סדר נחלות. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני ובתשיעי ממסכת בתרא" (סה"מ עשה רמח).

ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם. יש בכללן שלושים מצוות. עשר מצוות עשה, ועשרים מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים. (ב) שלא למנות דיין שאינו יודע דרך המשפט. (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים. (ד) שלא להרוג אם רבו המחייבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שניים. (ה) שלא ילמד חובה מי שלימד זכות בדיני נפשות. (ו) להרוג בסקילה. (ז) להרוג בשריפה. (ח) להרוג בסיף. (ט) להרוג בחנק. (י) לתלות. (יא) לקבור הנהרג ביום הריגתו. (יב) שלא תלין נבלתו. (יג) שלא להחיות מכשף. (יד) להלקות לרשע. (טו) שלא יוסיף בהכית הלוקה. (טז) שלא להרוג נקי באומדן הדעת. (יז) שלא לענוש אנוס. (יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו. (יט) שלא לרחם על הדל בדין. (כ) שלא להדר גדול בדין. (כא) שלא להטות הדין על בעל עבירות, אף על פי שהוא חוטא. (כב) שלא לעוול משפט. (כג) שלא להטות משפט גר יתום. (כד) לשפוט בצדק. (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע. (כו) שלא ליקח

שוחד. כז) שלא לישא שמע שוא. כח) שלא לקלל הדיינין. כט) שלא לקלל הנשיא. ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים.

מקורות

א) למנות שופטים. "נתבארו כל דיני מצוה זו במסכת סנהדרין" (סה"מ עשה קעו). ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים. "נתבארו דיני מצוה זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין" (סה"מ עשה קעה). ד) שלא להרוג אם רבו המחייבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שניים. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת רפב). ה) שלא ילמד חובה מי שלימד זכות בדיני נפשות. "ושם (ברביעי מסנהדרין) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת רפג). ו) להרוג בסקילה. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי מסנהדרין" (סה"מ עשה רכט). ז) להרוג בשריפה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השביעי ממסכת סנהדרין" (סה"מ עשה רכח). ח) להרוג בסיף. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השביעי ממסכת סנהדרין" (סה"מ עשה רכו). ט) להרוג בחנק. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השביעי ממסכת סנהדרין" (סה"מ עשה רכז). י) לתלות. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השישי מסנהדרין" (סה"מ עשה רל). יא) לקבור הנהרג ביום הריגתו. "נתבארו דיני מצוה זו בשישי מסנהדרין" (סה"מ עשה רלא). יב) שלא תלין נבלתו. נתבארו דיני מצוה זו בשישי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת סו). יד) להלקות לרשע. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת מכות (פ"ג)" (סה"מ עשה רכד). כ) שלא להדר גדול בדין. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבעות (דף ל)" (סה"מ ל"ת ערה). כד) לשפוט בצדק. "נתבארו עניני צווי זה במקומות מפוזרים בתלמוד" (סה"מ עשה קעז). כו) שלא ליקח שוחד. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין" (סה"מ ל"ת רעד). ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים. "נתבארו דיני מצוה זו ברביעי משבעות (לה, א)" (סה"מ ל"ת שיז).

הלכות עדות. יש בכללן שמונה מצוות. שלוש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות. ב) לדרוש ולחקור העדים. ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני נפשות. ד) שלא יקום דבר בעדות אחד. ה) שלא יעיד בעל עבירה. ו) שלא יעיד קרוב. ז) שלא להעיד בשקר. ח) לעשות לעד זומם כאשר זומם.

מקורות

(א) להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות. "נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (פ"ד מ"ה) ובשבועות (פ"ד מ"א)" (סה"מ עשה קעח). (ב) לדרוש ולחקור העדים. "נתבארו דיני מצוה זו וחלוקיה ובאיל יהיו הדרישות, והיאך יהיו החקירות, והאיך חייבים לדקדק בכך, והאיך תתקים העדות או תבטל לפי החקירות האלה, במסכת סנהדרין (פ"ה)" (סה"מ עשה קעט). (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד. "נתבארו דיני מצוה זו במקומות מפוזרים ביבמות וכתובות ושוטה וגיטין וקדושין, ובמקומות שונים בסדר נזקין" (סה"מ ל"ת רפח). (ה) שלא יעיד בעל עבירה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השלישי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת רפז). (ו) שלא יעיד קרוב. "נתבארו דיני מצוה זו בשלישי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת רפז). (ז) שלא להעיד בשקר. "ושם (באחרון²² ממכות) נתבארו משפטי מצוה זו" (סה"מ ל"ת רפה). (ח) לעשות לעד זומם כאשר זמם. "נתבארו דיני מצוה זו והשאלות שנתחדשו בה וכיצד יתברר על העדים שהם זוממין כדי שנדון אותם בדין זה במסכת מכות" (סה"מ עשה קפ).

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מצוות. שלוש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול. (ב) שלא לסור מדבריהם. (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב ולא בפירושן שלמדנו מפי השמועה. (ד) שלא לגרוע מן הכול. (ה) שלא לקלל אב ואם. (ו) שלא להכות אב ואם. (ז) לכבד אב ואם. (ח) ליראה מאב ואם. (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואימו.

מקורות

(א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול. "נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פז, א)" (סה"מ עשה קעד). (ב) שלא לסור מדבריהם. "ושם (באחרון מסנהדרין) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ ל"ת שיב). (ה) שלא לקלל אב ואם. "נתבארו דיני מצוה זו בשביעי מסנהדרין" (סה"מ ל"ת שיח). (ו) שלא להכות אב ואם. "נתבארו דיני מצוה זו באחרון מסנהדרין" (סה"מ ל"ת שיט). (ז) לכבד אב ואם. "נתבארו דיני

²² נראה שצ"ל בראשון ממכות.

מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רובם ועיקרם בקדושין (דף ל, ב ואילך) (סה"מ עשה רי). ח) ליראה מאב ואם. "נתבארו גם דיני מצוה זו בקדושין" (סה"מ עשה ריא). ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואימו. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השמיני מסנהדרין" (סה"מ ל"ת קצה).

הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצוות. אחת מצות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) להתאבל על הקרובים, ואפילו כוהן מיטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין קבורה ביום מיתה שהיא מצות עשה. ב) שלא ייטמא כוהן גדול לקרובים. ג) שלא ייכנס עם המת באוהל. ד) שלא ייטמא כוהן הדיוט לנפש אדם אלא לקרובים בלבד.

מקורות

א) להתאבל על הקרובים, ואפילו כוהן מיטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין. "נתבארו דיני מצוה זו במסכת משקין (מועד קטן דף יט ואילך) ובכמה מקומות בברכות (ית, א) וכתובות (ד, ב) ויבמות (דף כב, ב. כט, ב. צ, ב) ועבודה זרה (יג, א). ובספרא בפרשת אמור אל הכהנים" (סה"מ עשה לו).

הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלוש ועשרים מצוות. עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטן: א) למנות מלך מישראל. ב) שלא יימנה מקהל גרים. ג) שלא ירבה לו נשים. ד) שלא ירבה לו סוסים. ה) שלא ירבה לו כסף וזהב. ו) להחרים שבעה עממים. ז) שלא להחיות מהן נשמה. ח) למחות זרעו של עמלק. ט) לזכור מה שעשה עמלק. י) שלא לשכוח מעשיו הרעים ואריבתו בדרך. יא) שלא לשכון בארץ מצריים. יב) לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפורש בתורה, אם תשלים ואם לא תשלים. יג) שלא לדרוש שלום מעמון ומואב בלבד, כשצרים עליהן. יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור. טו) להתקין יד שייצאו בו בעלי המחנה להיפנות בו. טז) להתקין יתד לחפור בו. יז) למשוך כוהן לדבר באוזני אנשי הצבא בשעת המלחמה. יח) להיות מארס ובונה בניין ונוטע כרם שמחים

בקניינם שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה. (ט) שלא יעבור עליהן דבר, ולא ייצאו אפילו לצורכי העיר וצורכי הגדוד והדומה להן. (כ) שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה. (כא) דין יפת תואר. (כב) שלא תימכר יפת תואר. (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנבעלה.

מקורות

(א) למנות מלך מישראל. "נתבארו כל דיני מצוה זו בשני מסנהדרין (יט, ב) וראשון מכרתות (ה, ב) ושביעי משוטה (מא, ב)" (סה"מ עשה קעג). (ב) שלא יימנה מקהל גרים. "נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות ביבמות (מה, ב) וסנהדרין (דף יח ואילך) ושוטה (דף מא) ונדה (מט, ב)" (סה"מ ל"ת שסב). (ג) שלא ירבה לו נשים. "נתבארו גם דיני מצוה זו בשני מסנהדרין (כא, א)" (סה"מ ל"ת שסד). (ד) שלא ירבה לו סוסים. "נתבארו דיני מצוה זו בשני מסנהדרין (כא, ב)" (סה"מ ל"ת שסג). (ח) למחות זרעו של עמלק. "נתבארו דיניה בפרק השמיני משוטה²³" (סה"מ עשה קפח). (יב) לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפורש בתורה, אם תשלים ואם לא תשלים. "נתבארו דיני מצוה זו בשני מסנהדרין (כ, ב) ובשמיני משוטה" (סה"מ עשה קצ). (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור. "נתבארו דיני מצוה זו בשני מבתרא (כו, א)" (סה"מ ל"ת נו). (יז) למשוח כוהן לדבר באוזני אנשי הצבא בשעת המלחמה. "ושם (בשמיני משוטה (מד, ב)) נתבארו דיני מצוה זו" (סה"מ עשה קצא). (יח) להיות מארס ובונה בניין ונוטע כרם שמחים בקניינם שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה. "נתבארו דיני מצוה זו בפרק השמיני משוטה (מג, א)" (סה"מ עשה ריד). (יט) שלא יעבור עליהן דבר, ולא ייצאו אפילו לצורכי העיר וצורכי הגדוד והדומה להן. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני משוטה" (סה"מ ל"ת שיא). (כ) שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה. "נתבארו דיני מצוה זו בשמיני משוטה (מב, ב)" (סה"מ ל"ת נח). (כא) דין יפת תואר. "נתבארו דיני מצוה זו בראשון מקדושין (כא, ב)" (סה"מ עשה רכא). (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנבעלה. "נתבארו דיני יפת תאר בראשון מקדושין (כא, ב)" (סה"מ ל"ת רסד).

²³ הרב קאפח מעיר: "שם נתבארו דיני מלחמת מצוה באופן כללי".

לזכות

ר' מנחם מענדל בן שמחה

ברדה

ורעייתו חיה מושקא בת שרה ברכה

וכל יוצאי חלציהם